

Стенографски дневник

НА

53. заседание

Четвъртък, 18 март 1943 г.

Открито в 17 ч.

Председателствувал подпредседателят д-р Петър Къосеиванов.

Секретари: Никола Генков и Атанас Цветков.

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.	Стр.
Съобщения:		
Отпуски	1045	
Предложения	1045	
Законопроекти	1045	
Дневен ред:		
Законопроекти:		
1. За стопанските камари. (Продължение на разискванията и приемане)	1045	
Говорили: Георги Миков	1045	
Борис Попов	1047	
Александър Цанков	1043	
Д-р Иван Йотов	1053	
2. За допълнение на чл. 150 от закона за държавните привилегии, акцизите и патентите. (Второ четене)	1056	
3. За извънреден бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на държавните дългове за 1943 бюджетна година в размер на 720.500.000 лв. (Второ четене)	1056	
4. За разрешаване на извънреден бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на държавните и на гарантите от държавата дългове за 1943 бюджетна година, в размер на 1.500.000.000 лв., и за изменение на чл. 2 от закона за извънредния бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на държавните дългове за 1942 бюджетна година, в размер на 3.025.000.000 лв. (Второ четене)	1037	
5. За изменение и допълнение на закона за дървоснабдяването. (Първо четене)	1057	
6. За приемане заветите на покойния софийски жител Тодор Хр. Пиперевски, от гр. Щип, направени в полза на държавата. (Първо четене)	1059	
Предложения:		
1. За освобождаване организацията „Тодт“ от износно мито и други за 3.000 куб. метра бетонен чакъл и 1.000 куб. метра камъни. (Приемане)	1055	
2. За одобрение 45. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 12 март 1943 г., протокол № 40. (Приемане)	1056	
3. За одобрение на 43. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 5 март 1943 г., протокол № 34. (Приемане)	1056	
Дневен ред за следващото заседание	1059	

Председателствувал д-р Петър Къосеиванов: (Звъни) Присъствуват необходимият брой народни представители. Обявявам за седането за открито.

(Отсъствуват народните представители: Васил Цветков, Гаврил Ленков, Георги Чалбуков, Георги Миков, Георги Стоянов, Гето Кръстев, Деян Деянов, Димитър Арнаудов, Делчо Тодоров, Жико Струнджев, Иван П. Анастасов, Иван Керемидчиев, Марко Сакарски, Матю Иванов, Минчо Ковачев, Никола Логофетов, Светослав Славов и Сотир Янев)

Ще направя следните съобщения:

Председателството е разрешило отпуск на следните г-да народни представители: Александър Симов — 1 ден, Борис Кисов — 1 ден, Бело Келешев — 2 дена, Васил Цветков — 2 дена, Гаврил Ленков — 2 дена, Георги Стоянов — 4 дни, Гето Кръстев — 3 дни, Деню Чолаков — 1 ден, Димитър Арнаудов — 2 дена, Иван Батембергски — 1 ден, Жико Струнджев — 2 дена и Николай Султанов — 1 ден.

Постъпили са:

От Министерството на железниците, пощите и телеграфите — предложение за одобрение XXI постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 8 март 1943 г., протокол № 36, относно подписаните във Виена: споразумение по Европейския пощенски и далекосъобщителен съюз и др.

От Министерството на финансите — предложение за освобождаване отчетни лица от материална отговорност.

От Министерството на търговията, промишлеността и труда — законопроект за изменение и допълнение на закона за разрешаване да се поемат задължения за доставки от министерствата на: Вътрешните работи и народното здраве, Войната, Просветата, Финансите, Търговията, промишлеността и труда, Общественият сгради, пътищата и благоустройството, Железниците, пощите и телеграфите, Земеделието и държавните имоти, държавни млини „Перник“, Столичната община и организация „Бранник“ в размер на 12.144.000.000 лв., платими за повече от три бюджетни години („Държавен вестник“, брой 153 от 1942 г.).

От Министерството на финансите — законопроект за извънреден бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на желез-

ниците и пристанищата за 1943 бюджетна година, в размер на 1.600.000.000 лв.

Тези законопроекти и предложения ще бъдат раздадени на г-да народните представители.

Минаваме на точка първа от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за стопанските камари — продължение на разискванията.

Има думата народният представител г-н Сотир Янев. — Няма го. Има думата народният представител г-н Георги Миков.

Георги Миков: (От трибуната) Г-да народни представители! Днес нам се предлага да се произнесем върху един законопроект на почитаемо правителство, който още със своето оповестяване предизвика оживени спорове, като неговите противници бяха особено активни в отричането му и при защитаването на досегашното положение.

Когато ние, законодателното тяло, трябва да се произнесем по един законопроект и, по силата на ония права, с които нашите избиратели и основният закон на страната са ни облекли, да дадем на този законопроект силата на закон или, напротив, да го отрем, нам се налага да го разгледаме всеотлавно, като пресечим страженията, които той ще има, и, съобразно ползите или вредите, да го приемем или отхвърлим.

С предлагания законопроект правителството, в лицето на г-н министър-председателя, иска създаването на стопански камари — Върховна и областни — на мястото на досега съществуващите търговско-индустриални и земеделски. Коя е причината да се иска преустройството на досега съществуващите камари в нови такива? Според мене тя се крие в несъвършенството на досегашните представително-съветателни тела. Допреди приблизително две десетилетия представително-съветателни тела имаха само две стопански категории — търговците и индустриалците. Остатък от това положение са сегашните търговско-индустриални камари. Както вече отбелязах, приблизително преди 20 години в тях институти се допусна и представянето интересите на една трета стопанска категория — занаятчиите, със създаването на занаятчийски отдели към съществуващите търговско-индустриални камари.

Но тия отдели и досега се явяват нещо като пристройка към главната сграда — търговско-индустриалните отдели — и в много случаи съвсем не й прилягат и биват притиснати до смачкване от фасадата на тая главна сграда — търговско-индустриалните отдели.

По-късно, преди шест години, с наредба-закон се създадоха представително-съвещателни тела за най-големия стопански комплекс на нашия народ — земеделските камари. Но все пак в цялата тази организация на стопанско-съвещателни институции остана нещо незавършено. Работничеството, кредитът, застраховките останаха без представителство на своите интереси — нещо, което не можеше да няма отрицателно отражение върху правилното развитие на нашия стопански живот, който особено през последните години така интензивно се разраства и разнообразява. Това разрастване и разнообразяване на стопанския ни живот безспорно засилва значението на тия забравени стопански фактори — работници, кредит и застраховки — и липсата на тяхното сътрудничество с държавната власт чрез съответни представително-съвещателни тела безспорно беше и е от естество да спъва и пречи на правилното развитие на стопанския и държавния ни живот. Но когато ще се признава на тия забравени стопански фактори право на представително-съвещателни тела, не е ли от полза и уместно да ревизираме организацията на досега съществуващите тела и да дадем на всичките една хомогенна и завършена форма и с това да улесним и интенфицираме тяхната дейност?

Ето големият смисъл, според мене, на представения ни законопроект. Тъкмо в този законопроект девизът, който краси сградата, в която заседаваме, е намерил своето пълно осъществяване. При досегашната организация на тия представително-съвещателни тела представителите на производителното стопанство — земеделските камари и тия на преработвателно-разпределителното стопанство — търговско-индустриалните и занаятчийските камари или, с голяма приблизителност казано, представителите на селското и градското стопанство бяха формално и фактически разделени и противопоставени едни на други. И те не можеха, при това положение на нещата, да не изхождат и да защитават освен само своите интереси и да пречупват всички мероприятия и намерения на държавата, на нейното управление през призмата на своите тесни и остри съсловни интереси, като забравяха по този начин, че над тях има и съществува една единна народна общност, която е била и ще пребъде, и интересите на която са главните и ръководните, на които всички ние ще трябва да се подчиняваме.

Казах, че представително-съвещателните институции на стопанските категории, доколкото те са ги имали до днес, при сегашната им организация бяха формално и фактически разделени и противопоставени едни на други. Тяхното формално разделение и противопоставяне идва преди всичко от тяхната досегашна организация. Извикани от законодателя разпокъсано и под натиска само на техните тесно съсловни интереси, представителните институции на тия стопански категории бяха обособени поотделно и останаха изолирани помежду си. Тяхното фактическо разделение и противопоставяне идеше от факта на тяхното организационно разделение, което създаваше много добри условия за поставяне всичко под знака на частно-съсловните интереси. Тия частно-съсловни интереси доминираха над всичко и те бяха меродавните.

И ето тук аз идвам неминуемо до въпроса: можем ли ние, носителите на разбирането за един единен и могъщ народ, в името на което разбиране ние сме дошли тук, да оставим стопанския живот на българския народ да стои разпадат на няколко обособени и враждуващи, или, в най-добрия случай, състезаващи се помежду си фронтове, когато всяка стопанска категория предявява пред държавата и управлението само искания и почти никога не поема задължения — искания противоречиви и взаимно изключващи се — и управлението трябва да губи време и енергия да се оправя из цялата тая бърканица и безпътница на противоречия и егоизъм!

Аз мисля, г-да народни представители, че ние даже сме закъснели в това отношение, че твърде много време сме пропуснали и че твърде много трябва да се работи, за да се навакса пропуснатото. И заради това не можем да си позволим лука да оставим всеки да приказва и критикува, без да поема отговорности и задължения.

Законопроектът има много ценната мисъл да събере в едно общо представително-съвещателно тяло представителите на всички стопански категории. Там те нека да спорят, нека изживеят помежду си своите противоречия, да хармонизират противоречивите си и конкуриращи се интереси в името и добруването на всенародната общност и накрая да дадат на държавата и нейното управление мнение и препоръки единни и окончателни, за да има то — управлението — времето и спокойствието да управлява и твори.

На второ място, на тия представително-съвещателни тела се възлага от законопроекта задължението да информират държавното управление по състоянието както на цялостното народно стопанство, така също и по отношение на отделните му клонове. Това възлагане на стопанско-информативната служба на съответните стопански категории е също така една много здрава идея. При тази организация на стопанската информация у нас ние ще бъдем предпазени от много неприятни изненади, за да не кажа нещо повече.

В това отношение аз ще си позволя да припомня само един случай от живота на нашето Народно събрание, а именно разискванията за есенната посевна кампания за 1941 г. Тогавашият министър на земеделието Димитър Кушев ни даде една твърде обнадяваща и оптимистична картина. Обаче твърде наскоро след това същият той трябваше да ни даде тъкмо обратните сведения и да признае, че информацията му са били неточни. Чрез стопанските камари ние ще можем да уредим една отлично действаща информативно-наблюдателна стопанска служба, с чията помощ всеки мо-

мент да можем безпогрешно да установяваме пулса на цялостното народно стопанство и неговите клонове.

Г-да народни представители! След като по принцип се изказах по законопроекта и заявявам, че го одобрявам и че ще гласувам за него, аз намирам за уместно да направя няколко препоръки, с оглед на това, щото идеята, прокарана в законопроекта, да не бъде опорочена.

Като имам пред вид и като изхождам от краткия живот на земеделските камари, всяка проява на която аз, като земеделски стопанин, съм следил отблизо, искам да се вземат още сега и тук мерки, щото новосъздаващите се представително-съвещателни институции да не излизат от рамките, които законът им е сложил, и да си присвояват качества и функции, които нито по същество, нито пък по начало притежават.

Тия учреждения трябва да бъдат и докрай да си останат информативно-съвещателни тела на държавното управление, като се вземат всички мерки да бъдат те предпазени да поемат върху себе си и да се натоварват с изпълнителни функции. Аз притежавам годишните отчети и текущите сведения за дейността на всички земеделски камари в страната и всичките им изложения по повод настоящи законопроект и никъде не мога да видя почти друго, освен едно дублиране, и в някои случаи доста несполучливо, на Министерството на земеделието и неговите органи. Изпълнителните функции, които навремето си поеа върху себе си земеделските камари, бяха и основната тяхна грешка, която ги отби из правилния им път и ги тикна в пътя на увлеченията и заблужденията, които за съжаление не се понасят само от тях и техните ръководства, но тежат и се изплащат от най-мощния наш обществен и стопански слой — земеделското население, което с нищо не е виновно и с нищо не е допринесло за това състояние на нещата.

Тук аз само мимоходом ще спомена за така нареченото кооперативно-земеделско стопанство, в което се увлякоха и платиха дан няколко земеделски камари. Смятайки, че са намерили разковничето на социалния и стопанския проблем на нашето село, те с голямо усърдие се отдадоха не само на пропагандирането на тая идея, но и на материалното и подпомагане със средства, които имаха съвсем друго предназначение. Ставайки жертва на един миш-маш от идеологични и организационни неизбистрени разбирания, където колхозната идеология се преплиташе със сантиментализма на другата, без да може някой да каже къде започва едното и къде свършва второто, изтъквайки възможностите на едрото стопанство и възможността за кооперативно ползуване на едрите земеделски машини, в Северна България бидоха образувани, под патронажа на земеделските камари, кооперативни земеделски стопанства. Много средства, на камарите, под форма на помощи, се хвърлиха и продължават да се хвърлят в тия стопанства, без обаче да има нещо положително налице.

Таско Стоилков: Те са в опитно състояние!

Георги Миков: Напротив, в Земеделската и кооперативна банка и Общия съюз на българските земеделци валият оплаквания против тях.

Но нещастие е, че несполуките и неудачите не се плашат и не се понасят от апологетите на тая идея, защото те харчат чужди пари, а от земеделските стопани, които са имали наивността да се поддадат на тая примамлива утопия. Идете и вижте кооперациите в с. Обнова, Плевенско с. Стжижерово, Свищовско, и др. и ще се убедите, че данъкът, платен на увлечението, е твърде тежък. Тия увлечения са опасни и за тяхното отстранение ние трябва сериозно да помислим още сега, при създаването на закона, ако не искаме те да се повтарят и да нанесат на нашето народно стопанство още по-тежки материални и психически поражения, които в дни като днешните са още по-страшни и деморализиращи. Нека помислим сериозно върху това и да намерим начин да предпазим бъдещата дейност на стопанските камари от такива подхлъзвания и ненуждни новаторства.

Втората препоръка, която имам да направя, е по отношение организационния строеж на Върховната и областните стопански камари. Там трябва да се внесе една поправка, за да се получи едно завършено и хармонично изграждане на тия институти. Задачите, които законът възлага на Върховната стопанска камара, и отношенията, които са определени от него за същата към областните стопански камари, показват, че съществува една иерархия между тях, т. е., че на Върховната стопанска камара е възложена ръководната и обединяваща роля.

За да може тази мисъл, прокарана в законопроекта, да бъде реализирана, ще трябва и организацията на тия институти да бъде така изградена, че ръководното място на Върховната стопанска камара да бъде подчертано и осигурено. Ръководен от тази мисъл, препоръчвам, предлаганото в законопроекта организационно разпадане както на Върховната, така и на областните стопански камари да променим така: отдели, като най-висша организационна форма, да имаме само във Върховната стопанска камара, като те ще следват от отделения и служби. Най-висшата организационна клетка при областните стопански камари да бъде отделението, а след него да следват службите и секциите. При тази организация, на отдела във Върховната камара ще отговаря отделението в областната; на отделението във Върховната камара ще отговаря службата в областната камара, и най-после на службата във Върховната камара ще отговаря секцията. При една такава организация на службите във Върховната и областните стопански камари устройството им ще бъде свършено и ще бъде гаранция, че те ще могат да изпълняват оная функция в нашия държавен и стопански живот, която те отдавна трябваше да поемат и която, поради тяхната липса, остана да тежи върху изпълнителната власт и й ограбва времето.

Г-да народни представители! Като завършвам, аз искам да подчертая още веднаж важността на това голямо мероприятие на министър-председателя, което ние всички трябва да подкрепим със съзнанието, че извършваме едно много полезно дело за доизграждане на държавното ръководство, което начинание скоро ще почне да дава своите плодове. (Ръкоплескания)

Лазар Бакалов: Г-н Миков! Не сте прав по отношение на с. Стижерово.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Г-н Бакалов! Съгласно правилника може да говори само този, на когото се даде думата.

Д-р Никола Минков: Той иска да направи апостроф.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: На кого?

Д-р Никола Минков: На оратора.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Ораторът си отиде. Той трябваше да го направи, когато ораторът говореше.

Има думата народният представител г-н Борис Попов.

Борис Попов: (От трибуната) Г-да народни представители! Внесен е в Камарата за разглеждане законопроектът за стопанските камари, в който се предвижда създаването на Върховна и областни стопански камари. На този проект се даде гласност преди една година. По него се изказаха всички заинтересувани и всички сведущи по тази материя лица. Ние имаме възможността да четем и да слушаме всички онези, които се изказаха в подкрепа на идеята за създаването на Върховната и областните стопански камари. Ние имаме също така възможността да чуем и всички онези, които се обявиха против създаването на стопанските камари. По този законопроект се изказаха и професионалните организации чрез своите конгреси, които бяха свикани през втората половина на миналата година. Промисляйки и разглеждайки го изцяло, те се изказаха и застанаха на становището да подкрепят законопроекта за стопанските камари. И това тяхно решение намери израз в специални резолюции на техните конгреси.

Преди да се спра конкретно на целите и задачите, които се възлагат на стопанските камари, аз ще си позволя да спра вашето внимание върху положението на държавата ни преди няколко години, за да можем да имаме една ясна представа за това, което днес ни се предлага с законопроекта.

Политически България се управляваше в миналото чрез политическите групировки, партиите. Обаче чрез тяхното раздробление те раздвоиха българския народ, създадоха борби и вражди и по този начин единството на българския народ беше нарушено. В 1934 г. се премахна тази опасност за нарушаване единството на българския народ. Управлението на държавата ни се промени, като бе въведена системата на безпартийния режим. Създаде се нов закон за изборите за народни представители не чрез политическите групировки, партиите, а чрез личното кандидатстване. Ние, които днес сме тук, се явихме пред българския народ не с вражди и с хули, не и с нещо друго против другите кандидати, а с нужната коректност. Ние се стремяхме само да изясним как ние схващаме проблемите за държавното управление.

Ние знаем, по-нататък, цялата дейност на управлението. Трябва тук да кажем, че цялата законодателна дейност беше насочена към повдигане на българското стопанство и към разрешаване на всички онези въпроси, които бяха останали неразрешени в миналото. Във всички области се започна една творческа дейност. Финансите на българската държава бяха западнали, бяха понижени и даже един български финансов министър беше заявил: финансите на България отиват към банкрут. Днес финансовото положение на България такова ли е? Не. Финансите на държавата ни са стабилизирани. Вместо да имаме да даваме заплати на държавните служители, вместо да имаме да даваме на всички доставчици, днес бюджетът на българската държава приключва с излишък. Това подсказва, че ние имаме една ясно установена финансова политика, която приключва с излишък. В областта и на другите дейности положението е също такова.

Та няма някой може да каже, че в благоустройствено отношение не е направено нищо? Ами сградите, обществените и държавни, ами пътищата, шосетата, железниците и много още други обществени строежи не подсказват ли ясно за усилията на управлението да направи всичко възможно, за да издigne българската държава на оная висота, на която тя заслужава да бъде?

Какво беше положението на нашите общини, селски и градски? Вие си спомняте, че винаги там се водеха борби между отделните съветници да бламираят кмета, да бъде избран друг кмет, или, най-после, да се направи това или онова, което дадена групировка желае. Имаше постоянни борби и вражди в общинските съвети. Създаде се новият закон за селските и градските общини, според който се изтъкнаха назначаемите кметове и се предвидиха общински съвети, които се комплектуват от лица, една избирани направо от народа, а други посочени от професионалните организации. Днес в общинските съвети има ли крамоли и вражди, има ли борби? Отговорът е: не.

Всички народни сили се впрегнаха в творчество. Трябва да се види дадено село или даден град от тия, които ги познаваха в миналото, за да се направи грамадната разлика между онова, което е било по-рано, и това, което е сега, след подетото всеотранно творческо дело в страната. В селата и градовете днес имаме и водопровод, и канализация, и общински дом, и много още други об-

ществени строежи. В благоустройствено отношение там е направено и се върши много и много нещо.

Народното стопанство, уважаеми г-да народни представители, също така линейше. То се ръководеше по системата на либерализма, когато всеки мислеше както си искаше, всеки правеше каквото си искаше, всеки започваше да работи каквото си искаше, всеки плащаше на работника толкова, колкото си искаше, всеки уговляваше частично или общо своите работници тогава, когато намереше за добре, и, най-после, всеки продаваше стоките си на такава цена, на каквато си искаше, за да се дойде до положение на неволяна конкуренция и като резултат — до упадък на много и много предприятия, което се отразяваше върху целокупното ни народно стопанство.

Създадоха се борби между отделните стопански категории, между работодатели и работници, от една страна, между занаятчи и индустриалци, от друга страна. Занаятчиите искаха да бъде слаба индустрията, за да могат те да засилят своето производство; индустриалците искаха да плащат на работниците си по-малки заплати; работниците искаха да им се плаща повече. При създадените такива отношения между различните стопански категории държавата стоеше като няма зрителка. Тя само гледаше да гарантира спокойствието и мира в страната.

На мястото на разпокъсаността от миналото днес се издигат единните и могъщи професионални организации, в които се обединява по-голямата част от българския народ. Днес в професионалната организация на индустриалците членуват 100% от индустриалците; Търговският съюз обединява всички търговци; Занаятчийският съюз обединява повече от 85% от занаятчиите; Работническият съюз днес обединява повече от 75% от работниците. И ако в някои организации този процент е по-голям, то не се дължи на регламентацията, дадена от законите, които не изискват задължително членуване — законът за професионалните организации не предписва задължително членуване — но се дължи на интереса на отделните граждани сами да влязат в своите професионални организации, защото знаят, че само чрез тях ще могат да промисляват по всички въпроси и само чрез тях по най-добър начин те ще бъдат защитени.

На мястото на враждебността, на мястото на борбите между отделните стопански категории днес се издига голямата идея за обществената солидарност. Днес работодателите и работниците, вчерашни непримирими врагове, седят на едно място и уговарят условията на труда, уговарят размера на надниците. По тоя начин те създават едно хармонично действие. Всички членувачи в професионалните организации, всички честномислещи граждани днес считат, че на българската земя има място за всички — и за земеделските стопани, и за търговците, и за индустриалците, и за работниците и занаятчиите — и че с общите, координираните усилия на професионалните организации ще може да се създаде хармоничната дейност, хармоничното действие, при което ще царя социалната справедливост и с което ние можем да изградим силата на нацията, за да внесем и ние принос си в изграждането на новия ред в Европа.

Държавата, която в миналото стоеше като няма зрителка при лошите отношения между различните стопански категории и само гледаше да запази мира и спокойствието, днес при новите разбирания, се вмесва във всички стопански прояви. Тя днес регламентира търговията, регламентира индустрията, определя надниците, държи сметка за възможностите на народното стопанство. Ето голямата роля, която изиграва интервенцията на държавата във всички стопански прояви.

В това отношение голяма роля изиграха и професионалните организации. Аз си спомням, че когато се внесе законопроектът за професионалните организации, тук имаше мнозина, които встъпиха против него. Даже някои казваха, че това не е полезно дело. Днес обаче законът за професионалните организации донесе благоволителни резултати. Чрез професионалните организации днес се проучват и изясняват всички въпроси, свързани с дадени стопански категории, и тия въпроси се поднасят на отговорното правителство.

В този смисъл професионалните организации се явяват като истински сътрудници на управлението. Те напрягат усилията си, за да проучват въпросите и да бъдат полезни на самото управление.

Аз сам съм имал възможност да чуя при вънасяне на различни закони или при някои други случаи да се казва: защо вие не вземате мнението на професионалната категория на търговците, на индустриалците, на занаятчиите или други? Защо по този въпрос компетентно не се изказа тази или онази професионална категория? И днес, когато именно този въпрос е поставя — да вземат участие всички професионални организации, да вземат участие всички стопански категории в даването на мнения по стопанските въпроси — казва се: не, законът не бива да мине.

Ние считаме, че действително стопанската мисъл, социалната мисъл ще може да бъде най-добре обединена, ще може да бъде впрегната в работа само тогава, когато се създадат институти, които ще могат да хармонизират, които ще могат да координират, които ще могат да оеднаквят стопанската и социална мисъл. Защото трябва да се признае, че винаги, когато дадена стопанска категория излиза да защитава известни въпроси, нейните представители се ръководят малко тесногърдно, егоистично, за да могат колкото се може повече да защитят нейните интереси, без да държат сметка за интересите на останалите категории. Така е с производителите, които искат винаги по-високи цени; така е с консуматорите, които искат винаги по-ниски цени; индустриалецът иска да плати по-малка надница, а работникът иска да получи по-голяма надница, за да живее човешки.

Такава е тенденцията във всички професионални, във всички стопански категории. Поради това налага се, като крайна необходимост, да се създаде институт, който да координира техните действия, в който да се изживява всичко и да се идва до едно средно становище, прието от всички стопански категории, което становище ще може спокойно да бъде поднесено на управлението, за да го възприеме и внесе като закон, от който безспорно ще се ползват и народното стопанство, и всички стопански категории, заангажирани в него.

Поставя се и въпросът: защо се премахват търговско-индустриалните камари? Аз не искам да говоря за тях. Аз ще кажа, че за оная дейност, която са извършили в продължение на толкова години, ние им отдаваме благодарността си. Обаче трябва да кажа също така, че когато ставаше въпрос да се циментира единството на българския народ, когато трябваше да се премахнат борбите и враждите, когато трябваше да се премахнат политическите партии като вредители на българския народ, те не дадоха своето съдействие. Ето защо днес, когато ще трябва да се хармонизира, да се оеднакви стопанската и социална мисъл на всички стопански категории, ще трябва и онези институти, които са свързани с залавящия стопански либерализъм, да си отидат. Трябва да се създадат следователно нови институти, които да действуват другояче, които трябва да бъдат истински крепители на режима, които да съдействуват за провеждането на социалната и стопанска политика така, както времето изисква това.

Законопроектът, който разглеждаме, не е едно случайно хрумване на Дирекцията на професиите, която, преди да го изработи в окончателен вид, го изменяваше на няколко пъти. Това й прави чест, защото всички тези промени, които са правени, са с оглед на препоръките, които се даваха от вещи лица. Това й прави чест, защото се вземаха бележки от всички правени критики. Тук трябва да кажа, че този законопроект дойде по силата на една необходимост. Нуждите на живота наложиха да се създаде законопроект за стопанските камари, в който да се обедини стопанската и социалната мисъл. В стопанските камари ще се въпрегне всичко творческо, за да може чрез тях да се създаде едно истинско единство на българския народ, да се потвърди голямата идея за обществена солидарност и по този начин да можем действително да се поздравим с блестящи резултати както в организацията на българския народ, така и в засилване на творчеството на нашето народно стопанство. (Ръкоплескания)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Има думата на родният представител г-н Александър Цанков.

Александър Цанков: (От трибуната) Г-да народни представители! Аз ще застана на гледище съвършено противоположно на онова, което се застъпи тук досега от преждеговорившите. Аз съм от ония, които смятат, че предлаганата реформа с проекта няма полезно да оправдае надеждите, които й се възлагат. С нея се унищожават стопански институти: едните съществували вече от половин столетие, а другите, по една или друга причина, нямаха възможност да развият силите си и да се проявят така, както това се предполагаше при учредяването им — думата ми е за земеделските камари.

Аз вземам думата, за да се обясня и да внеса — ще ми позволите тази нескромност — известни изяснения върху понятия и идеологични разбирания, които се прокарават тук, в Народното събрание, вече години подред, но които, за нещастие, не само че замъгляват нашите идейни разбирания, но дори ни изправят пред опасността на едно съвършено идейно опустошение. Защо се иска унищожаването, ликвидирането на земеделските и търговските камари? Не заради това — казва се в мотивите на законопроекта — че те не са били толкова полезни или че техните резултати не са съвършено задоволителни, но защото те са продукт на една стара епоха, те са продукт на теорията и на практиката на демолибералната система. Каква е тая демолиберална система, за която е на мода да се говори у нас? Какво се разбира собствено под този режим, под тая система — системата на демократизма и либерализма?

Г-да народни представители! Аз ще си позволя и в този случай да се отклоня малко и да направя пред вас известни, ако щете, теоретически разсъждения, за да се изясним. Би било желателно, ако можем да се разберем върху понятията на либерализма, на демократизма и — ще прибавя — върху третия принцип, който е неразделно свързан и върви с тези две големи идеи — принципа на обществената солидарност или, както френската революция го провъзгласи, принципа на братството.

В човешките борби, откакто съществува общественият живот, борбите на народите и на гражданството са били за свобода и за равенство. Нито идеята за свободата, нито идеята за равенството ще слязат никога от сцената на историята и от сцената на обществения живот. Ние не бива да се борим против тях, защото аз съм убеден — а сигурно и вие сте убедени като мене — че не може да съществува граждански и обществен живот без свобода, без равенство и без обществена солидарност. Нашите спорове с тях, които имат други идеологични разбирания, не са тук. Те са в това: каква същност, какво съдържание ние даваме на тия понятия. Това ли, което им се даваше в епохата на капитализма — система, която си отива, която, така или иначе, вече се ликвидира — или ние искаме да дадем едно по-реално, по-съществено разбиране на тия понятия, отговарящо повече на нуждите на обществения живот и стимулиращо обществения живот по пътя на прогреса?

Либерализмът като идея се оформи в няколко разклонения. В практическия стопански живот той се появи в идеята за свободната търговия. А в противовес на либерализма се яви идеята на протекционизма — защита от страна на държавата на известни стопански отрасли. Идеята за свободна търговия се роди в първата

четвърт на XIX столетие. Тя се роди в Англия. Макар че трите големи идеи — свобода, равенство и братство — са продукт на френската революция, практическото приложение на идеята за либерализма в стопанския живот се осъществи преди всичко в Англия. Англия, като морска държава, която навремето си успя да овладее големи пространства, големи владения, да тури ръка на грамадна част от природните богатства и създаде първа най-голяма цветуща индустрия, проповядваше десетилетия подред и създаде цяла школа, известна под името „Манчестерска школа“, лозунгът на която беше *laissez faire, laissez passer* — да се остави свобода, пълна свобода на гражданската инициатива, да не се меси държавата в стопанските отношения между гражданите; да не се меси държавата в отношенията между предприемачи, капиталисти и работници, между индустриалци и земеделци, между едрия и дребния търговец. Държавата да стои настрана безучастна, не е нейна работа това — казваха привържениците на тия разбирания. Държавата трябва да се занимава само с административни функции, с правораздаване и да защитава имота, живота и честта на гражданина. Но ще се отнася до стопанските инициативи, до стопанския живот и отношения, тя трябва да остави гражданството на свободни състезания.

Идеята на така разбирания либерализъм се мотивираше с идеята на дарвинизма, с приложението на закона за естествения подбор: животът е борба и в тая борба успяват ония, които са най-способни и могат най-добре да се пригодят в живота. И, разбира се, предполагаше се, че най-способните най-добре могат да се пригодят.

Англия искаше да се въведе и фактически въведе един режим на пълна търговска свобода. Тя беше против всякакви мита, против обременяването на износа и вноса с мита и педриаше пълна свобода на търговските отношения в света. Английската система беше възприета и последвана в Европа само от Белгия, малка държава, която разви силна индустрия и се индустриализира, и от Турция, нашата съседка, която поради режима на капитулациите беше принудена и не можеше свободно по своя суверенност, по своя инициатива да борави и да регулира своята търговска политика. Всички други държави обаче, неизключая дори и малката България, но особено Америка, Русия и Германия, въведоха режима на протекционизма, на защита с мита и други мерки — според стопанската структура на страната — на известни отрасли на производството.

Германия напоследък протегжира своето земеделие. Русия и Америка протегжираха еднакво и земеделието, и индустрията — но повече индустрията. България, която трябваше да прави скокове, и то доста големи скокове, за да се подреди с западноевропейските държави, възприе режима на протекционизма, в смисъл да се защити, да се протегжира една национална индустрия, която ние създадохме.

Съществувало ли е някога и някъде абсолютно ненамесване на държавата в стопанските отношения, дори и в една Англия напимер? Не. И затуй никога ние няма да намерим случая, при който държавата един вид да е абдикирала от това свое задължение, да не се намесва абсолютно, да остави пълна свобода на стопанските отношения между гражданите. И тук спорът беше повече до каква степен, докъде държавното вмешателство трябва да се допусне и да бъде признато. Защото, ако съвременната държава почива върху националния принцип, в гражданството трябва да има солидарност на интересите, на разбиранията. Не може слабият стопански и политически да бъде оставен на произвола на собствената си съдба без протегжирането на държавата, без намесата на държавата.

Нашата държава — държавата от третото българско царство — е играла извънредно голяма роля в стопанския напредък на страната ни и в създаването на стопанска България, такава, каквато ния я знаем. Строителите на нашата нова държава отначало още, имайки пред вид и бедността, и условията, при които сме били поставени, са разбрали, че държавата трябва да поеме ръководеща стопанска роля. И на тази инициатива на държавата, на този интерес, който тя е проявявала по внушението на първите водачи на нашия народ, ние създадохме действително икономическа България, такава, каквато я знаем, и както я виждате вие днес.

Колкото да ви се вижда чудно, нашата индустрия е продукт на българската държава, и по-специално тя е продукт на нашето Военно министерство. Двете главни най-съществени индустрии — текстилната и кожарската — са създадени благодарение на армията, като голям и сигурен консуматор. Ние днес имаме цветуща индустрия не само в тия два клона, но въобще.

Благодарение на нашия стопански и технически гений, под покровителството и ръководството на нашата държава, която имаше съзнание, че всички големи мероприятия трябва да бъдат построени от българи, с български капитали и от български техници, днес имаме държавни всичките наши съобщителни средства — железници, шосета и, ако щете, и морско транспортно дело. Българската народна банка е държавна, Българската земеделска банка е държавна, както беше държавна и бившата Централна кооперативна банка. Българските железници са държавни. Ние имаме частна инициатива в това отношение, и добре че не е била допусната.

Българската търговия, в големите си отрасли, е също държавна, съсредоточена в Дирекцията за храноизнос — една инициатива, която принадлежеше и която пръв осъществи Демократическият съговор. Идеята за организирането на износната търговия, за организирането на института за експортна търговия принадлежи нам, на режима, който аз представяхах. Това, което наричат в чужбина стопанисване на девизите, държавен монопол на девизите, е дър-

жавно — и то е наше дело. Мога да кажа, че България в стопанско отношение приложи онова, което другите наричаха държавен социализъм. Всичко у нас е държавно.

В този път държавата срещаше много пречки. Мнозина се чувствуваха засегнати. И по едно време — спомням си го в този момент и не мога да го отмина това мъжком — дори и Народната банка беше в опасност да отиде в частни ръце. Аз и моите другари водихме в собствената си среда борба. Г-н Колчев знае — той тогава беше голям чиновник, фактор в една от държавните банки — борбата, която водихме, с опасност да се разтури Демократическият съговор, срещу това, чужденец да бъде допуснат под каквато и да е форма да хазайничи в това държавно учреждение, което има такива големи, нека ги кажа, велики заслуги за икономическия просперитет на нашето отечество.

И българската индустрия се създаде по инициативата и под ръководството на държавата. Заслугата в това отношение се пада на един държавник, който изхождаше от една консервативна партия — Иван Евстатиев Гешов, един от големите строители на България. Сега можем да го признаем, понеже е умрял и не възбужда никаква завист и никому не пречи. (Оживление) Той прозря пръв какво е значението на една национална индустрия и въведе първия закон в 1894 г. за насърчение на местната индустрия. Този закон претърпя изменения в 1905 г., при режима на Геннадиев, и в 1908 г., когато министър на търговията беше Ляпчев, а аз бях началник на отделение и работих закона за насърчение на местната индустрия. Законът претърпя и други изменения впоследствие, но под режима на този закон се създаде българската индустрия.

Какво представлява нашата индустрия днес? Тя действително има облик на модерна фабрика. Аз няма да ви наведа данни за броя на всичките индустриални предприятия, които са поставени под режим и се ползват с облагите на закона за насърчение на местната индустрия. Ще ви приведа данни само за предприятията, които имат действително индустриален характер и представляват модерна европейска фабрика. Това са у нас 2.000 фабрики с вложен капитал от около 12 милиарда лева, с двигателна сила от 410.000 конски сили, със 100.000 работници, които обработват от 80% до 85% местни сурови материали и следователно влияят благотворно върху развитието на всички останали стопански отрасли, особено на земеделието. Тия фабрики обработват за 7.100.000.000 лв. сурови продукти, взети от недра на българската земя, и само за 1.800.000.000 лв. внесени чуждестранни сурови материали. Това е българската индустрия.

Но в помощ на тази индустрия и на българската търговия дойдоха редица стопански организации, на първо място търговско-индустриалните камари. Нека кажа и тук, че и търговско-индустриалните камари са дело пак на Иван Евстатиев Гешов. Негов е законът от 1894 г., първият закон за търговско-индустриалните камари, който той прокара.

Какви резултати дадоха търговско-индустриалните камари? Аз ги намирам не за задоволителни — за отлични. Да кажа блестящи, може би ще възбуди протеста на г-н Стоян Никифоров, мой добър приятел.

Стоян Никифоров: И аз ги намирам резултатни — за времето обаче.

Александър Цанков: Тъкмо за времето. Но във всеки случай полезни и добри.

Г-да народни представители! Ако някой от вас, само от любопитство, подири и разгърне протоколите и докладите на търговско-индустриалните камари през 50-те години, в тях ще намери не литература, но доклади класически по изложените разбирания за стопанската политика на България. Те начертаха пътя, те бяха действителни помощници, те подпомагаха държавата, те не я ръководеха. Държавата ги ръководеше. Те бяха създадени — това е идеята на Гешов — не да ръководят, не да командуват, а хората на практическата търговия и индустрия със своята компетентност да подпомагат държавната стопанска политика. И те изпълниха, изпълняват и сега тая своя роля.

Аз си спомням и мога да изброя пред вас много инициативи на търговско-индустриалните камари. Ами че през търговско-индустриалните камари мина големият въпрос за нашия митнически режим, един митнически режим, който не бе от днес за утре, а който се прави за десетилетия, под който се постави развоят на народното стопанство — една извънредно сложна работа. Търговско-индустриалните камари имат тази заслуга, че правилно можаха да ориентират държавата, и не се направи никаква грешка. Ние не изпаднахме в много прекален протекционизъм. Не се направи никаква грешка, усвои се една сравнително умерена политика. Като казвам сравнително умерена политика, искам да ме разберете, защото ние бяхме поставени в много тежки условия на развитие, даже на съществуване, имаме да се борим с една страшна конкуренция: една доверча селска държава трябваше да създаде своя индустрия и да се бори лъвски, мъжки срещу конкуренцията на по-големите индустриални държави, които след освобождаването, по силата на капитулациите, намериха нашите граници отворени за свободен внос.

Нашите търговско-индустриални камари посочиха и правилния път към нашите пазари. Аз сам съм взимал участие, като млад човек съм следил споровете, които се волеа за това, накъде трябва да бъдат насочени нашите стоки — на Изток или на Запад, дали към островите, към нашите съседи, Турция, Гърция, Египет, или трябва да отправим погледите си към Западна Европа. Търговско-индустриалните камари бяха на мнение, че ние постепенно, полска-

лека трябва да се освободим от източните пазари и да се постареем да проникнем в западните пазари, защото там ще бъде мястото на една млада в търговско отношение държава. Нашите съседи вървяха по нашия път. Те рано или късно щяха да затворят вратите си за нас. Търговско-индустриалните камари предугадиха всичко това и държавата ги послуша. Тя отправи нашата търговия към Западна Европа, към западните пазари. На тая политика ние днес дължим мястото, което имаме на международния западен пазар.

Бих се отклонил твърде много, ако се опитам да ви изброя всичките заслуги и всичките упътвания, мнения и разбирания, които търговско-индустриалните камари даваха на държавата, за да я подпомагат и улесняват, да я осветляват по политиката, която трябваше да се следва.

На какво се дължи всичко това? Дължи се и на разбирането, което имаше самата държава, дължи се и на ония компетентни хора, председатели и секретари на търговско-индустриалните камари, които застанаха начело. За председатели на търговско-индустриалните камари са избирани винаги най-компетентните и най-достойните. Може да има известни, как да кажа, отклонения, но обикновено такива са избирани. В този момент, ако прехвърля в паметта си, мога да ви напомня някои от първите председатели на търговско-индустриалните камари. Да ви напомня например покойния Иван Грозев, един от първите председатели на Софийската търговско-индустриална камара, един предприемач, който построи централната линия и Варненското пристанище, който и досега е обременен на предприемач; един човек от Карлово, самобитно израснал, но благодарение на своите търговски и стопански дарби създаде не само себе си, но и част от стопанска България. Да ви напомня например и председателя на Бургаската търговско-индустриална камара, покойния Иванчо х. Петровиц, който създаде прочутите така наречени „Големи мелници“, тия, които пробиха пътят, проправиха пътя на нашата мелничарска индустрия не само към източните пазари, но и към западните пазари. Да ви припомня и името на покойния Стефан Обрейков, председател на Пловдивската търговско-индустриална камара, който организира не само в Южна България, но почти в цяла България търговията с колонии. Да ги изброявам всичките не мога. Някои от тях съм забравил и аз, а за живите не искам още да говоря, защото мога да изпусна някого, и някой от тях, при нашите нрави, да се сметне за обиден. Затова дотук спирам.

Г-да народни представители. С проекта, който ни се предлага, търговско-индустриалните и земеделските камари се ликвидират. Ще видим по-нататък техните функции в какъв размер и как се прехвърлят върху новосъздадената креация — стопанските камари. Проектът иска да ликвидира тия институции и да ги замени с едно ново създание, по-универсално, така да се каже: една централна Върховна стопанска камара и областни стопански камари. Върховната стопанска камара ще обгърне в себе си професионалните организации, а функциите на търговско-индустриалните и на земеделските камари се прехвърлят като функции на полеленията в така създадената институция Върховна стопанска камара.

Какви нужди налагат да се прави тази реформа? Аз не намирам, че този въпрос е толкова актуален. Пък даже и да беше актуален, смятам, както казах, че разрешението е крайно несполучливо. Тук ще си позволя вече да направя известни отклонения, за да се изясним върху някои идеологични разбирания.

Продукт на дебелибералната система били търговско-индустриалните камари. Новото време налагало тия организации да се ликвидират и да се създаде една организация, чрез която същите тия фактори един вид да се вместят в скелета, в структурата, ако щете го кажете, на новата държава или на новото устройство на страната.

Г-да народни представители! Може ли да помисли някой, че ние един вид до крайност ще се откажем от идеята за свободата и от идеята за равенството и че ще поставим всичко под режима и под господството на държавата, че икономическият живот изцяло ще бъде поставен под опека, под команда, ако щете, под пълното подчинение на държавата? Пред вид на големите интереси, на събносните дни, които живее светът и България, временно ние се отказваме и сме готови да жертвуваме свободата си, да жертвуваме и себе си. Но да не се спекулира много с идеята за свободата и за равенството. Тия идеи са вечни. В името на тях ставаха най-големите борби, в името на тях се създадоха даже и големите религиозни движения. Може ли да си представите вие гражданина на новото време, на новата държава, в епохата на въздухоплаването, на мотора, на това шеметно бързо време обезличен, обезправен, без всякакво право и възможност на инициатива, подчинен на волята на една власт, колкото и да е благородна тя, каквато и да е тя?

Не. Това не може да бъде. В Русия се опитаха да го направят. Днес ние сме се ограничили, ние ще се ограничим и ще се ограничаваме дотогава, докогато бъде спечелена победата и докогато действително въпросите за устройството на новия ред бъдат сложени на дневен ред. При една сравнително по-спокойна атмосфера, при една друга обстановка ние ще ги разрешаваме и ще димим да дадем едно истинско, съвременно, не само формално, право на свобода и на равенство, а не както беше до днес в епохата на капитализма.

Равенство — казват — пред законите. Правете каквото щете в рамките на законите. Свободни сте да правите каквото щете в рамките на законите.

Не, това вече не може да бъде. Не, може да бъде, защото, благодарение на крайното прокаране на тези принципи ние дойдохме до обратния резултат, ние дойдохме до действителни неравенства,

до една свобода, която отива до слободия: дават се само права и възможности на силния, на богатия да господствува и да разпорежда. Ние ще дадем ново съдържание на тези понятия. Равенството няма да бъде руското, болшевишкото равенство — да се изравним всички в мизерията, да се поставим всички на едно ниво. Не. Ние ще искаме да се изравним социално. Социално изравняване значи да се дадат на всички културните блага, богатата на културата и на цивилизацията; както се дават на най-богатия, да се дадат и на най-бедния; това, което днес действително става в ония страни, които вървят в този път. Недейте хули свободата и равенството. Това е богохулство. Те са големи регулативни идеи. Ние ще живеем с тях, но ние ще се борим, ще се борят хората на новото време, да им се даде едно съдържание не такова, каквото беше досега: да има X всичките привилегии, ползувайки се от законите, а бедният, този, който няма никакви средства, да тъпе в мизерия.

Капитализмът има тази велика заслуга — ако тя беше само негова — че той издигна или се възползува от идеята за свободата и за равенството и действително даде този размах на стопанския прогрес, на който ние сме свидетели днес.

Г-да народни представители! Средновековният обществен строй беше строй, изграден на три основи, почиваше, носеше се на плещите на три големи социални групи: на корпорациите — т. е. професионалните организации — на църквата и на аристокрацията. Но тия три основи, тия три фактора получиха с течение на времето такава сила, че те вече спъваха прогреса и не даваха възможност на самозародилите се нови вече общества, стопански сили не само да вървят напред, но и да съществуват. И се започна оная велика борба, която започна от реформацията и свърши с френската революция, със събарянето на трите основи, на тия три авторитета. Те бяха съборени. Ако си спомнете, Франция след революцията, поради страха, който имаше революционизираният французки народ от силата на средновековните корпорации, се яви враг дори на правото на сдружаване. В Франция дълго време правото на сдружаване не беше позволено. Работническите синдикати, разните синдикати не бяха позволени. Те се търпяха. Това беше едно наследство от онзи страх, който французинът имаше от силата на тия три фактора, от страха да не би те да се върнат.

Капитализмът използва събарянето на тези три фактора, използва идеята за свободата и за равенството: свобода на инициативата, свобода на нареждането на живота тъй, както аз го разбирам, без да ми се пречи от държавата. Не можеш ти, държава — казваха капиталистите — и не бива да ни се месиш в отношенията с работниците. Ние сами ще си ги уреждаме. Не можеш ти, държава, да се месиш в отношенията между индустриалците, търговците и земеделците, да защитаваш например земеделците в случай на създаването на по-високи цени и пр. и пр. Остави ни свободно, ние най-добре и най-полезно ще разрешим тези въпроси както за себе си лично, така и за самата държава, за самата нация, за народното стопанство.

Ето това беше една крайност. Тя можеше да съществува. Тя даде полет и даде възможност на капитализма. Но всяко нещо, което отива до крайност, ражда и своето противодействие. Родиха се противодействащите обществени сили в лицето на работническото, което се почувствува вече засегнато, спънато в съществуването си и в прогреса си от тези разбирания и от практическото приложение на тези идеи в държавната стопанска политика.

Професионалните организации, като сили икономически и обществени, се родиха най-напред в средата на работническото. Съвременните стопански организации не са рожба и не са наследници на средновековните. Аз бих отишъл много далеч да ви обяснявам каква е разликата между едните и другите, но вие сте интелигентни хора и мнозина от вас тая работа я знаят. Съвременните професионални организации са рожба на капитализма, на идеята за свободата и равенството. В какъв смисъл?

Работническото, което почувствува, че капиталът е по-силен, че той командува, че той определя условията на труда, че трудът се излага на експлоатация, отиваща до нечовечност, първо се организира в своите професионални организации. И тия организации бяха родени преди още да се яви социалната демокрация или болшевизмът, които ги използваха за свои партийни и политически цели. И в Франция, и в Германия, и навсякъде работническите професионални организации, и особено и преди всичко в Англия английските трейдъниони, не са социалистически професионални организации или синдикати — те са свободни; те даже доскоро бяха враждебни на марксизма.

Германските работнически професионални организации — също така. Дори в доктрината на социалдемократическата партия, у нас и в чужбина — ако има тук някои бивши социалисти, ще си спомнят — се изживя един голям спор за така наречения синдикален неутралитет: дали синдикалните организации да останат неутрални, чужди на партията, или да се поставят под опеката на социалистическата партия. У нас тесните социалисти, които се трансформираха в Комunistическата партия, поддържаха последното гледище — че синдикатите трябва да бъдат поделени на партията. Другите, широките социалисти, поддържаха обратното, но те не успяха.

Работническото, благодарение на своите организации, нараства като обществена сила и нараства до застрашителни размери за самата буржоазия, за самите капиталисти. Те видяха в работническата организация една грамадна маса от организирания хора, сплътени в защита на своите професионални интереси, готови да се борят — да излязат и на барикадите. И в противовес на тия организации се явиха и господарските професионални организации — съюзът на индустриалците, съюзите на търговците, на занаятчиите и пр. и пр.

Би било, разбира се, от моя страна едностранчиво осветление, ако аз се мотивирам, че тия организации са произлезли само поради страха, или поради нуждата, да се води борба срещу домогванията на организираното работничество. Не. Но един от големите мотиви, една от големите причини беше и тази именно: да се срещуоставят те на организираното работничество.

Предприемаческите или господарските професионални организации се създадоха и по други причини. Капитализмът издигна принципа на личния, на частния интерес, на печалбата — свобода да се печели, без граници да се печели. Но когато ти имаш тази свобода да печелиш, без да държиш сметка за един елементарен морал, избиваш в крайности, в конкуренция, която застрашаваше съществуването и на самия капитализъм. И тогава капиталистите се организираха в своите организации, за да урегулират отношенията между себе си, конкурентните отношения — от една страна, и да се срещуоставят и да урегулират отношенията си с работническото — от друга страна.

Това са професионалните организации. Те са организации на интереси, не на идеи. И като такива те не обединяват. Те разединяват, те раздробяват, те поставят обществото пред опасността да се атомизира. И не само това, но ако държавата не посегне върху тях — както това тя е принудена да го направи сега — за да ти полчини под своята власт, те ще поставят самата държава пред опасност и ще предизвикат неминуемо сътресение и дезорганизация в самия стопански и обществен живот.

Частният интерес и стремлението за печалба е безкрайно и безогледно, за да не кажа, че някога дори отива и до безскрупулност. Затова и държавата взема мерки, за да преследва така наречената неелюлна конкуренция. Тия организации са организации на интереси. Те не сплотяват, те разединяват. Те срещуоставят един срещу други: работническото се бори срещу предприемачите, срещу индустриалците и техните организации; едрите търговци се борят срещу дребните търговци, срещу своите подчинени и т. н.

И сега вие искате с реформата, която се предлага — понеже искате да устроите една нова държава и дирте новите основи, върху които трябва да я сложите — с унищожаването на тия стопански организации, които съществуваха досега, да сложите в основата на държавното устройство тъкмо ония организации, които не са в състояние да дадат това, което вие искате от тях.

Вие мъчно ще ги подчините, вие мъчно ще ги обезвредите, вие мъчно ще ги заставите, вие мъчно ще ги обуздаете в техните интереси и домогвания. Не е ли вярно, че днес — и не само днес, но това е от много отдавна, тия професионални организации се домогват до държавната власт, стремят се да я влияят, дори да управляват държавата? И представлявате ли си вие — аз вземам тезата на някои от вас — какво би представлявала една държава, ако тя би била конструирана, ако тя би била построена на основата на съсловните или професионални организации? Какво би представлявала тя? Борби на интереси. Една власт, която ще бъде безпомощна и безсилна да ги обуздае, или както казваме вулгарно, да ги турне на мястото. Вие искате да построите държавата на тия основи.

Средновековният обществен строй действително беше изграден на тях, но той падна — падна именно вследствие на тия недъзи, и биде съборен от онези големи идейни движения за свобода и равенство, които се родиха през миналите векове. И капиталистическият обществен строй, и той си отива. Той се самосъбаря; той се самосъбори с двете последни войни. И той си отива. И сега димим всички: дайте да намерим някакъв начин, за да можем да конструираме, да построим, да сложим основа на новата държава.

На партиите? Те отживяха времето си. Партиите, г-да народни представители бяха идейни политически организации. Те разделяха идейно и политически народа, но те обединяваха в себе си елементи от най-различен социален състав. В тях имаше и работници, и господари, и земеделци, и търговци, и индустриалци, обединени в една програма, от известни политически, социологически разбирания, криви или прави. Но професионалните организации — те са създадени само в името на интересите на организираните.

Не щем партиите, защото разединяват народа, а искаме професионалните организации, защото смятаме, че ще ги обединим или ще ги подчиним на държавата.

Как ще подчиним противоположните интереси на работника с тия на предприемача; на земеделеца — с тия на индустриалеца и на търговеца; на търговеца с тия на земеделеца или на индустриалеца? Търговецът иска винаги свободно да търгува. Той не ще мита. Индустриалецът иска винаги мита. Земеделецът иска естествено високи цени — негово право е, така трябва да бъде. А това са все противоположни интереси. Но вие казвате: да, но това е именно задачата на държавата, затова именно тя създаде тия организации, а именно: държавата да наложи единство, да оеднакви тия разбирания.

Ще бъдем живи може би, за да видим с каква сила и с какви средства вие ще можете действително всичкото това да го унифицирате и да го подчините на един интерес. Това е помоему не само едно несигурно реорганизиране, но едно опасно преустройство на държавата, на обществото. Социалните политически борби няма да изчезнат, но те ще се трансформират, те ще се преродят в най-опасни борби — борбите на интереси. И според силата на едно съсловие, на една професия, според нейните способности да се домогва да влияе върху държавата, тя ще налага, ще диктува и на самата държава, и на ония, които ще предсметелствуват или ще представляват Върховната и областните стопански камари.

Г-да народни представители! Търговско-индустриалните камари се създадоха не да защитават интересите на търговеца или на индустриалеца — не, те не защитават никакви интереси — но се създадоха да подпомогнат държавата, нейната политика в намирането на правилните средства, на правилните пътища за раз-

витието на търговията, на индустрията, на земеделието. Това е задачата им. Затова те са и държавни органи. Когато професионалните организации имат за задача да защитят, да отстоят съсловния, професионалния интерес, интереса на групата — на групата работници, на групата земеделци, на групата търговци, на групата индустриалци, техният личен, ако щете, или съсловния им интерес.

„Ние не искаме — казва г-н Стоян Никифоров — да конструираме един държавен строй със съсловен характер, т. е. изграден на съсловията не, а на професиите.“ Правилно ли съм Ви разбрал?

Стоян Никифоров: Да.

Александър Цанков: Но тук има едно, както се казва, qui pro qui — т. е. едно обръкване на понятията. Какво е професия и какво е съсловие? Професия е занятие, работа. Аз работя търговия, от търговия се препитавам. Върша тази работа в общежитието, в което живея. Хикс е адвокат, Ипсилон е лекар. Той тая професия има, това занятие — да лекува. Професия е стопанска категория, стопанско понятие; съсловие е социологическо понятие. Икономически всеки от нас има по една професия. Социологически пак всеки от нас се числи към едно съсловие. Онези, които се занимават с земеделие, се числят в земеделското съсловие; онези, които по професия се занимават с търговия, са в търговското съсловие, в търговските организации; онези, които се занимават с индустрия, са в организацията на индустриалците.

Обществото е изградено на професиите, на занятията, на работата, която върши всеки член на общежитието, на съсловията, на ония слоеве, които групират в себе си, в собствената си среда, всичките икономически категории. А буржоазният строй е изграден още и на социалните класи. Професия е едно тясно понятие. То обръща само хората от едно занятие — не от един занаят — от едно занятие: лекари, търговци и пр. Съсловие е общо понятие. То обръща социално, като социален фактор, групи от хора от една и съща професия, съсловието не е извън професията. В една професия има и малки, и големи и пр. търговци, но всички са търговци. Всички те общественото представляват един слой, едно съсловие, една категория.

Класа е още по-широко понятие. В класата може да има различни професии. Например, в класата на работническото има работници шлосери, работници железничари, работници земеделци и т. н. — да не ги изброявам.

А още по-широко понятие е политическата партия. Тя е сбор на хора от различни професии и от различни съсловия и класи, но организирани в името на една идея, в името на едно убеждение, на един социален възглед. Това са политическите партии и това бяха в същност политическите партии у нас. Е, ние не искаме политическите партии, защото ни разединяваха идейно и политически. Ние не искаме и класите, защото класовите борби действително са опасни и излагат обществото на сътресения.

Какво искате вие тогава, на каква основа слагате обществената организация, новата държава? — На професионалните организации, на съсловните организации. И това ново създание — стопанските камари — е една еманация на съсловните организации. Във Върховната стопанска камара, както и в областните стопански камари, са англобирани като поделения представителите на всички съсловни организации. Докато членовете на търговско-индустриалните камари се избираха от търговците и индустриалците, управителните съвети на стопанските камари сега ще ги избирате вие, ще ги избират съсловните организации. Ами давате ли си сметка какви борби ще се разиграят между тях, когато дойде да се установяват властите, които ще ги управляват? Вие ще ми кажете: ние предвидихме тази опасност и сме дали едно разрешение. Какво е разрешението? Шеф на една областна стопанска камара или на Върховната стопанска камара може да бъде — казвате вие — и човек не от професиите; той може да бъде назначен и от правителството, но има правата по чл. 24 от закона, т. е. става чиновник.

Г-да народни представители! Във века на специализацията и на компетентността аз не зная кой ще бъде този голям ум, този гениален човек — не го виждам у нас, не мога да го видя — който действително ще може да обгръне, дава като един обикновен дилетант, всички тези въпроси, които интересуват и възбуждат съставните части на стопанските камари, представителите на шестте поделения: работници, търговци, индустриалци, земеделци, занаятчии, че дори и застрахователните предприятия. Кой ще бъде този, който ще осветлява министър-председателя, който пък от своя страна носи цялата отговорност за всяка грешка? Защото чиновникът не отговаря, той ще бъде уволнен като сгрешил, но политически — па не само политически, но и обществено — отговаря този, който става един вид върховен, главен шеф на тази организация.

Аз бих попитал: как ще се урегулират отношенията между Дирекцията на професиите и Върховната стопанска камара? Тези въпроси не ги виждам разрешени в законопроекта. Сигурно ще кажете, че те ще бъдат разрешени в правилника за прилагането на закона. Но когато дойдете да ги разрешавате, ще видите мъчнотии, на които ще се натъкнете и които трудно ще преодолеете — за да не кажа, че не можете и няма да ги преодолеете.

Аз бих искал, г-да, да дам един друг смисъл на закона, и помислете дали това не би било по-правилно и по-добро. Аз не искам да дира компромиси, да спасявам търговско-индустриалните и земеделските камари от тази опасност, че те ще загинат, че ще бъдат ликвидирани. Не. Вярно е, че стопанските съсловия, професионалните организации трябва да бъдат поставени под олеката и ръководството на държавата. Не един път, не само от тази трибуна, аз съм обръщал внимание, че тези организации се домогват до управлението, че те много искат да създадат една съсловна държава, но всеки си прави сметката, че той ще се нареди в нея най-добре и най-добре ще командува. Те трябва да бъдат подчинени на държа-

вата. Тогава вие можете да си създадете една такава камара, която да обединява професионалните организации, да се занимава с техните въпроси и да еднаквява техните разбирания, и чрез тази камара държавата да ги командува и да ги управлява. Това е правилно. Аз бих ви насърчил да направите това, даже бих ви молил да го направите. Понеже искате да се отличите с реформи, с големи реформи, ето — направете тази реформа, тя трябва да стане. Професионалните организации трябва да бъдат подчинени и унифицирани, но унифицирани така. А оставете тези стопански организации като органи на държавата, да я подпомагат в нейните функции, що се отнася до развитието на търговията, индустрията, земеделието, занаятите и пр.

Г-да народни представители! Наред с търговско-индустриалните камари се иска ликвидиранието и на земеделските камари. И тук мисля: „Какво направиха земеделските камари? — нищо не направиха.“ Законът за земеделските камари съществува от 1912 г. и се приложи чак след 20 години. Е, какво искате вие да направят земеделските камари в 4 години време? Ами не тикнахте ли като клин на земеделските камари земеделските задруги? И аз питам: какъв смисъл, какво оправдание имат земеделските задруги, защо ги създадохте? Знаете ли какво е в земеделските задруги? Ако на вас не ви е удобно да го кажете като правителство, аз ще го кажа: те са скривалища на всички противодържавни елементи. (Възражение) Вярно е, имаше най-добри намерения при тяхното създаване, но нескорошно и прибързано се създадоха те. И какво искате сега? Искате да ликвидирате земеделските камари, от които не сте доволни, че 4 години нищо не са създали, а върху тези организации, които още не са показали своята дееспособност, работоспособност — земеделските задруги — вие възлагате една огромна задача.

Каква е разликата между земеделските камари и земеделските задруги? Първата разлика е, че начело на земеделските камари стоят все подготвени хора. Няколко души от тях са ваши приятели тук, в камарата: Симеон Симеонов, Петко Кършев и др. — председатели на земеделски камари, агрономи, или самите те земеделци. Кой е председател на задругите — я ми кажете! Хора избрани, повечето от които са неизвестни на нас. Всичко в задругите са секретарите им. Погледнете досетата на секретарите и чиновниците на задругите и ще видите — не казвам, че всички са такива, но 70%—80% от тях сигурно ще бъдат за о-в Тасос ли, къде ги пращате, не зная. Мисля, че за там ще бъдат.

Земеделските камари не били дееспособни в течение на четири години. Защо законът за земеделските камари не беше приложен цели 20 и толкова години? Защото, когато се създаде този закон, в 1912 г., тогава още съществуваша окръжните съвети и постоянните комисии. Окръжните съвети и постоянните комисии извършваха функции, които се покриваха до голяма степен от тези на земеделските камари, и трябваше да се разграничат функциите и отношенията между едините и другите. Дойдоха войните в 1912/1913 и 1915/1918 години. След това прекарахме неспокойно време и едва от 4-5 години насам земеделските камари са в функция. Дайте им възможност да работят — те ще бъдат полезни! От резултатите, които те са дали досега, се вижда, че те са полезни. Аз не се съгласявам с г-н Петко Кършев само в едно: в функциите, които той им възлага относно въвеждането на кооперативното обработване на земята у нас.

Г-да народни представители! Позволете ми да направя едно отклонение, пак за да си изясним въпросите, които се слагат на дневен ред. Какви форми, стопански и обществени, ще вземе българското земеделие в новата епоха, в новата държава? Едни ни препоръчват колхозната и совхозната система. Други ни казват: не — кооперативно обработване на земята, и ни сочат за пример три случая: единият е в с. Тотлебен, където от хиляда стопанства 60-70 са кооперирани, значи, около 6%—7%; другият случай е в с. Слатина, Ловешко, където от хиляда стопанства по-малко от 20 или 30 са кооперирани — значи, 2%—3%; и третият случай е в с. Обнова, село с 1.500 стопанства, от които — доколкото сведенията ми се простират — около 16-20 стопанства са кооперирани.

Аз не съм против кооперацията и в тази й форма. Аз имам претенция — позволете ми нескромността да кажа и това — да съм боравил в кооперативното движение и да се смятам за един от работниците при създаването на българското кооперативно движение. Акуширал съм създаването на Общия земеделски кооперативен съюз, който впоследствие се разцепи. Бил съм известно време председател на една от най-големите кооперативни организации у нас — Съюза на популярните банки. Бях няколко години председател на Чинувническото застрахователно дружество. „Заслугата“ е на вас, че ме изгониха оттам с закон. Не желая да пледирам повече моята лична кауза, но съм огорчен, че вие постъпихте така с мене: с един закон ме изгонихте оттам; понеже сигурно съм представлявал някаква опасност, затова искате да ме обезвредите.

Тодор Кожухаров: Този закон се разбира и така, и така.

Александър Цанков: Какво?

Тодор Кожухаров: Този закон не се прилага еднакво.

Александър Цанков: Нашето кооперативно движение е образцово, но има много гнило в него. Там Земеделската банка трябва да постъпва и внимателно, и — как да кажа — по-здраво. И там има елементи, които са се подслонили под големия чадър на българския кооператизъм.

Но да дойда на въпроса за кооперативното обработване на земята. Г-да народни представители! Ако нра България — недай Боже — е съдено или съдбата разпореди — знаете по какви причини — да се наложи руската колхозна и совхозна система, нашият селянин, подобно на руския мужик, ще се обърне на ратай — нищо повече, освен ратай.

Обаждат се: Това е така.

Александър Цанков: Аз съм се интересувал и изучавал този въпрос и, да ви кажа, намирам до голяма степен оправдателен този начин на разрешение аграрния въпрос в Русия — въвеждането на колхозната и совхозната система. Той е в буквалното приложение на марксистическата доктрина, която твърдеше, че процесът на концентрацията ще довърши и ще унищожи всички дребни и средни съществуващи както в индустрията и занаятите, така и в земеделието. И понеже този процес в Русия не можеше да стане, тъй като революцията изпревари, то трябваше да се изпълни доктрината така, както е писана — да се установят едри земеделски стопанства.

Но защо ги въведе Русия? Аз имам едно обяснение, което съм почерпил от това, което се изучава или което ни дава западноевропейската литература. Русия има условията на Америка — повтарял съм това много пъти. Със своите подземни и надземни богатства Русия — това е Америка в Европа. Русия има грамадни земни пространства, за обработването и използването на които не е достатъчен и грамадният 200-милионен руски народ. Руският колхоз и руският совхоз не са чужди на руската традиция. В Русия съществуваша така наречените артели, така нареченият общински мир — общинно земевладение. Руските селяни, работници в чифлиците, не бяха, така да се каже, съвсем чужди на този начин на използване земята. Но руската интелигенция, както и руските революционери, водеха кървава революционна борба да освободят руския селянин от това състояние на нещата — да го освободят от помещицеството. Руският болшеvizъм в подготовка на войната — забележете това, в подготовка на войната — създаде тези големи стопански единици и принудително подчини на тях руските селяни. Които не се съгласяваше, биваше изпращан в Сибир или, както казваха русите, разкулачваха го, т. е. унищожаваха го. Така там све-доха руските селяни до положението на селски ратаи.

Какво е положението на руския мужик в колхоза и совхоза? Държавата му взема 40% от производството. Болшевиките казват: данъци не събираме, в Русия данъци няма, народът е освободен. Това го разправят и нашите комунисти. Русия е държава, в която няма данъци, но там вземат на безценица не, а без пари 40% от селския труд; вземат и други 10-20% под формата на разни фондове за подобрене на земеделието, на скотовъдството и т. н. пак без пари или на съвършено ниска цена. Значи, на руския селянин остава по-малко от онова, което има българският селянин за своята издръжка и за препитието си, защото на българския селянин остава 70% за него, а 30 или 25% той отделя да опариши и си купи онова, което не може да произведе, да си плати данъци, дългове и т. н. и т. ч.

Искат ли някои в България да бъде въведена тази система, колхозна и совхозна? Никой, освен някои от вас, които още ги боли или на които кръвта още не може да се стъсти, а все си остава още болшевишка.

Обаждат се: Има, има такава. (Смях)

Александър Цанков: Сигурно има.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Свършете, г-н Цанков.

Александър Цанков: Свършвам. — Г-да народни представители! Кооперацията е организация за защита на икономически слабите. Тя се създава в епохата на капитализма, за да даде възможност на икономически слабите съществуващи — дребни търговци, земеделци, занаятчии и пр. — да се приспособят и да използват условията, които създава капитализмът. Сдружените сили, сдружените средства, сдружените малки капитални на хората им дават по-голяма стопанска и обществена сила; те стават по-дееспособни, по-конкурентноспособни и по-способни за борба. На тия условия е рожда кооперацията. Селската кооперация има бъдеще. Но преди, г-н Кършев, да се дойде до селската кооперация за кооперативно обработване на земята — ако е съдено да се дойде до нея — Вие сами знаете, като добър земеделец-стопанин, че селската кооперация има да разреши редица други въпроси: за общи доставки, за общи продажби, подобрене на скотовъдството, кооперативно използване на едър земеделски инвентар, за какъвто се внесе вчера законопроект и т. н. Това като изживеем, оставете свободно — не принуждавайте никого, защото с принуда няма да се постигне нищо — който иска, да се кооперира за обработване на земята. И аз съм убеден, че като оставите хората на свобода, тази кооперация няма да има успех. Кolkото и да ви се вижда странно, но селянинът, що се отнася до неговото стопанство и до неговите стопански инициативи, е много по-индивидуалист отколкото всички други стопански категории. Той иска да бъде сам господар на земята си.

Обаждат се: Вярно!

Александър Цанков: Той има чувство на привързаност и любов към земята. Не се опитвайте, макар и по най-благородни подбуди, да убивате това чувство у селянина, и особено у българския селянин.

Селската кооперация за кооперативно обработване на земята има за цел да сгрупира повече земи, за да даде възможност на така създадените по-големи кооперативни стопанства да използват по-модерната земеделска техника, за да бъдат те по-рентабилни.

Г-да народни представители! Ние правим друга грешка. Години подред аз си блъскам гърдите — а преди мене и други са правили това — да убеждавам и да обръщам внимание на това, че у нас селското земеделско стопанство не бива да се обръща в предприятие. Селското земеделско стопанство е домакинство и то трябва да си остане по възможност такова. Ние трябва да го подобрим, трябва да увеличим неговата производствена сила, за да дадем възможност на селянина да опаричва по-голяма част от своя добив, но то е стопанство преди всичко за собствени нужди, за соб-

ствена издръжка. Такова е селското стопанство почти във всички страни. Преобрънете ли го в предприятие, то вече се слага въпрос за неговата рентабилност. Едрото селско стопанство не може да бъде рентабилно. Средното селско стопанство може да бъде рентабилно при условие, че няма прекомерно да се механизира, да се машинизира и че в него няма да се влагат прекомерно капитални под различни форми, защото всяко влагане на капитал под каквато и да е форма увеличава производствените разходи, а увеличените производствени разходи намаляват печалбата, намаляват рентата. Така ли е, г-н Цеко Дамянов?

Цеко Дамянов: Така е.

Александър Цанков: Позовавам се на Вашия авторитет, защото Вие сте практически земеделец. Аз разправам теория, преподавам наука, но не мога да ора.

Ангел Стоянов: Значи, Вие сте музиколог, не музикант.

Александър Цанков: Да, музиколог съм. (Смях)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Свършете, г-н Цанков. Вече час и половина говорите.

Александър Цанков: Свършвам. — Ето, г-да, аз искам да ви предваря и от тази опасност. В земеделието има оптимум, има граница, до която влагането на капитал, използването на техниката, особено пък на едрата техника, е рентабилно. Надмине ли се тази граница, то става нерентабилно. Най-важното е: недейте форсира процеса с изкуствени средства. Това може да си дойде съвсем естествено — да се обърне нашето селско домакинство в предприятие, но ако направим това изкуствено, селянинът ще се пролетаризира, няма да намери сметка в обработването на земята. А фактът, че и сега рентабилността на нашето селско стопанство е малка, сигурно кара мнозина от вас да си задават въпроса: е добре, защото тогава селянинът не емигрира? Защото той не пресмята собствения си труд и труда на членовете на домакинството си в надници, не пресмята колко би им се заплатило, ако биха отишли да работят другаде. Всички те работят като челяд, те не са надничари, те са сътрудници в стопанството и в домакинството. Селянинът не пресмята в надници работата и на чифта волове или крави, които използва, защото работният добитък му е необходим не само като работен добитък, а и за други цели: за тор, за мляко и пр. и пр. Ако всичко това той обърне в капитал и в надници, стопанството му ще бъде наистина нерентабилно. Но той е толкова умен, че не прави това, защото то не отговаря на фактическото положение. И затова той продължава обработването на земята и не бяга от нея.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: (Звъни)

Александър Цанков: Свършвам, г-н председателю!

Нашите усилия трябва да бъдат насочени главно в това направление: да увеличим производителността на селското стопанство. И затова по законопроекта на г-н министъра на земеделието за едрия земеделски инвентар — по който не смятах да вземам думата, но по който в дебатите вчера стана дума — искам пак да направя едно предупреждение. В миналото, след войните, г-н министре, България се увлече и внесе няколко хиляди трактори, няколко хиляди вършачки машини, няколко хиляди локомотиви, няколко стотин развалени мотори за електрифициране, както се казва, на градове и села. Всичко това струва милиарди, които подир туй дойдоха в Погасителната каса. Милиарди! И всичко това не можеше, не може и няма да може да се използва рентабилно. Нашите усилия трябва да бъдат насочени в друго направление: в онези дребен селски инвентар, който подпомага човешката ръка и я прави по-производителна. Не казвам абсолютно да се забрани използването на трактори и други машини, но то трябва да става с голяма осторожност, с голямо внимание. Пресилването поставя нашето селско стопанство в трудно положение.

Г-да народни представители! Свършвам.

Аз искам да изложа пред вас тия мои разбирания по повод на законопроекта, който е предмет на вашето внимание.

Заклучавам. Смятам, че това не е най-правият път, че вие тръгвате в един погрешен път, който при вашите добри желания няма да даде целените резултати, че вие ще унищожите, ще ликвидирате две държавни институции, които действително дадоха резултати и бяха в помощ на държавата. Вие прехвърляте техните функции на едни организации, в които ще бъдете свидетели на борби между интереси, които борби ще се разиграят и които ще поставят държавата в мъчно положение. Държава, професионално организирана и поставена върху основата на професионални организации, такава държава няма, такава държава не може да има. Държавата се поставя върху общите основи на целокупния български народ във всички негови подразделения: селяни, търговци, индустриалци, работници и пр. и пр. Дайте с общи усилия действително да построим тая държава.

Ако изберете този път, ще има резултати и в услуга на държавата ще се явят всички ония, които желаят да видят една нова, действително нова България, България на нова Европа. (Ръкоплескания от някои народни представители)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Има думата народният представител г-н д-р Никола Минков.

Д-р Никола Минков: Г-н председателю! Мене ми съобшиха, че разискванията по тоя законопроект започват от днес. Аз бях записан осми по ред. Връщам се днес от изборителната си колегия и не съм

имал възможност дори да прочета законопроекта. Ако разискванията продължат и утре, ще взема думата.

Председателстващ д-р Петър Къосеиванов: Има думата народният представител г-н д-р Иван Йотов.

Д-р Иван Йотов: (От трибуната) Г-да народни представители! Падна ми се трудна задача: да говоря след най-силния опозиционен оратор, г-н Александър Цанков, който още с качването си на трибуната заяви, че ще бъде против законопроекта. И понеже аз ще гласувам законопроекта, ще трябва да възразя на онова, което той е казал, да обоснова защо ще го гласувам, задача не лека, като се има пред вид кой е Александър Цанков, професорът по политическа икономика, който ни държа в продължение на час и половина една научна реч.

Г-н проф. Цанков започна от двете основни понятия, завещани ни от френската революция — свободата и равенството — и от тях изведе по-нататък цялата си реч, наглед научно построена. Обаче в същност грешката на г-н Цанков е точно там, че съдържанието, което се влагаше в понятията свобода и равенство при френската революция, беше едно, а днес, пак в светлината на науката, съдържанието на тези понятия е съвършено друго. Действително Русо, бащата на френската революция, казваше, че всичко, което излиза из ръцете на Твореца, е благородно и добро и че всичко се разваля в ръката на човека. Обаче науката отпосле много по-късно дойде да докаже, че Русо беше в абсолютно заблуждение, че из ръката на Твореца не излизат всички хора добри и се развалят в живота. След епохалното откритие в модерната биология на католическия абат Грегор Мендел отпреди 70 години знаем много добре днес, че хората не се раждат равни и не могат никога да бъдат равни. Хората се раждат със свои заложби и външните условия, колкото и да са силни, могат само да благоприятствуват или да спъват развитието на ония заложби, които са дадени в зачатък във всеки индивид. Следователно онова равенство, за което мечтаеше Русо и което цялата френска революция държеше като знаме, в светлината на модерната наука, в светлината на менделизма, вече не съществува.

И когато модерната германска наука и политика издигнаха водаческия принцип, те го базираха на тия открития на биологията, на модерната естествена наука. Аз бих желал, г-н Цанков да бъде по-ясно по този въпрос. Науката днес не казва онова, което казваше по времето на френската революция, що се касае до равенството. Но същото е и за свободата. Дали ние днес така разбираме свободата, както я разбираха навремето, когато „Общественият договор“ беше хоругвата на френските революционери? Сам г-н Цанков заяви, че капитализмът допринесе извънредно много, обаче в своето развитие той достигна до абсурд. И нещо друго. Г-н Цанков написа специална книга върху капитализма, комунизма и националсоциализма. А и всяка реч на г-н Цанков тук се свежда пак към същото теоретическо разглеждане на тия три системи. И ние знаем г-н Цанков към коя система клони, коя система поддържа. Това е системата на германците, на националсоциализма. А точно германските учени отхвърлиха и двете тия понятия, както се схващаха навремето от френската революция — понятието за свободата и понятието за равенството.

Нима на г-н Цанков трябва да се обяснява, че свободата е едно съвършено относително понятие и никого не би ползвала тя, ако бъде гола, ако не бъде подплатена? Нима г-н Цанков не знае, че в своето развитие капитализмът достигна дотам, че не издигаше най-способните хора начело на обществото, че не осъществяваше принципа, който Дарвин освети в биологията, борбата за съществуване и чрез нея изтъкването на най-способните на преден план — селекцията, подбора? Същото нещо е и в обществото. Демокрацията не изтъква най-способните на предна линия, колкото наглед да изглежда примамлива. Капитализмът в същност доведе до абсурд, защото дойдохме дотам, че най-големите капиталистически предприятия се възглавяват от хора абсолютно некадърни, наследили едно огромно богатство, наследили акциите на едно акционерно дружество. Къде остава тогава съревнование, къде останал борбата, чрез която се изтъкват по-талантливите индивиди на преден план?

Всичко това е чуждо на г-н Цанков, той го знае много добре. Обаче в момента, когато искаше да защити своята теза против законопроекта, който ни се предлага, той постави въпроса съвсем несполучливо, базирайки се на тия две основни понятия — свободата и равенството. Не друг, а един от учителите на г-н професор Цанков, немският професор Вернер Зомбарт, в края на живота си дойде тук в София и държа няколко беседи във Военния клуб, в които теоретизира цялото стопанство. И когато говореше за свободата на индивида да твори, Зомбарт даде едно много хубаво сравнение. Той каза така: „Ние няма да премахнем съревнованието между отделните индивиди, ние ще го оставим в модерната държава, обаче тя, държавата, не може да не се грижи това съревнование да бъде в рамки. Както в един хиподрум се пушат в определени рамки, по определен път конете за надбягване и всеки един при надбягването развива своята максимална сила и способност, също така и в стопанския живот модерната държава не може да остави хаотично да се състезават силите една срещу друга, защото ние знаем до какви катаклизми след миналата война доведе това свободно състезание. Модерната държава ще определи рамки и ще остави отделните стопански индивиди да се състезават, подобно на коне, когато се надбягват.“

Ето това е ценното в модерното схващане за планиращата роля на държавата. Държавата няма да убие отделната личност и нейния стремеж към напредък. Съревнованието пак ще остане, но това съревнование ще бъде поставено в рамки, за да може да бъде от полза за обществото.

Г-н проф. Цанков изглежда, че с тия схващания не е съгласен, или ако е съгласен, в момента, тук поне, така говори пред нас, че застъпва другата теза. Той застъпва либералистичната теза, макар че е против капитализма.

Тодор Кожухаров: Това не е вярно.

Д-р Иван Йотов: Макар че г-н Цанков на думи е против капитализма, макар че е против либерализма, макар че ни говори надълго и нашироко за манчестерския принцип, в същност, когато така възхвалява свободата, завещана ни от френската революция, той не се нареди на страната на новото, а се нареди на страната на онова, което винаги е отричал.

Александър Цанков: Е, е!

Д-р Иван Йотов: Моля, г-н Цанков, аз искам да бъдем почтени един към други. Уважавам Вашата наука, но тая наука, както Вие оттука, от тая трибуна, ни я проповядвахте, тя е вече остаряла, ...

Александър Цанков: Моля, молча.

Д-р Иван Йотов: ... тя не е съобразена с онова, което Ви казах за модерните икономисти, начело с немския икономист Вернер Зомбарт.

По-нататък г-н Цанков се опита да каже как по негово мнение би трябвало да се уреди днешната държава, защото в края на краищата всяка реч на г-н Цанков се свежда към това — на каква база да почива новата държава. Той не е за старото, той е за новото. Но какво каза той? Той изтъкна ролята и значението на търговско-индустриалните и на земеделските камари в миналото и макар че направи голяма апология на тях, макар че направи също така голяма апология и на бившите политически и обществени дейци, в края на краищата г-н Цанков каза, че той няма да съжалява за търговско-индустриалните и земеделските камари, ако си отидат, стига да може държавата да направи нещо по-съвършено от тях. Аз слушах с най-голямо внимание г-н Цанков и бях много любопитен да чуя върху какво иска той да базира своите схващания за новата държава. Но, право да ви кажа, не можах да чуя това. Аз исках да чуя от него една ясна мисъл, да разграничи той ясно понятията и да ни каже върху какво иска да базира своите схващания за новата държава, но, за жалост, не можах да чуя. Нова държава, нова държава, но на какво трябва да се базира новата държава?

В България от няколко години насам ние имаме безпартиен режим; много пъти тук се е повдигал въпросът за новата власт; на тая тема са говорили и други от тази трибуна — да се осмисли режимът долу, да му се даде съдържание, да има някаква сила, на която той да се опре; разглеждани са и различни политически системи. Г-н Цанков отрича напълно партийната система, отрича напълно партиите, той е против тях. Г-н Цанков иска да създаде обществена сила, обаче не казва каква. Има и някои други оратори, които колчем застанат на тази трибуна, винаги приказват за създаването на обществена сила. Обаче те не си дават сметка може би, че когато приказват за обществена сила, в каквато и форма да се изрази, тя няма да бъде нищо друго, освен една партия. Ако се създаде такава обществена сила, това няма да бъде нищо друго, освен една партийна система, такава, каквато имаме в Русия, такава, каквато имаме в Германия, такава, каквато имаме и в Италия. Ако господата искат да кажат, че и ние трябва да направим еднопартийната система — добре, да кажат ясно и категорично: ние искаме еднопартийна система!

Г-н Цанков обаче и това не казва. Той се опита да направи по-популярно едно разграничение между понятията „съсловие“ и „професия“. Аз не можах за себе си да разбера, каква разлика прокарва г-н Цанков между „професия“ и „съсловие“. Разлика между тях има. Един човек може да бъде в едно съсловие, без да упражнява професия. Може в земеделското съсловие например да стои един човек като земеделец, който не обработва земя; професията му не е земеделие, обаче се числи към съсловието. Съсловието е обществена група, обществен слой, а професията е занятие.

Г-н Цанков на какво иска да постави новата държава, каква основа иска да й даде?

В законопроекта, който ни предлага правителството, е казано ясно: професионалните организации — шестте, които имаме — ще изтъкват от себе си представители и заедно с ония, които ще бъдат назначени, ще образуват областните стопански камари и по-нагоре — Върховната стопанска камара. Новото, което иде с този законопроект, аз го съзирам точно тук: един опит да се създаде една постоянна връзка между народа и властта, защото в това откритие се чувства една празнина. Ние сме избрани като отделни единици, ние не сме избрани, както по-рано, в името на една партийна програма; ние сме избрани всеки лично и тук идваме да представляваме само ония, които са ни избрали не по една програма, известна от по-рано на цялото общество. Пита се: как ще може сега тая връзка между народа и управлението да се създаде най-добре?

Аз смятам, че стопанските камари, които се предлагат, в това отношение са от грамадно значение, защото преди всичко задачата на стопанските камари ще бъде да проучват условията на нашия стопански живот и след като всеотранно, от всички страни, те ги проучат и дойдат до известни заключения, да правят предложения за закони. Такива предложения за създаване на закони ще бъдат всеотранно обмислени. Огромната полза аз я намирам именно тук.

Всичко колегата Никифоров, когато говори от тая трибуна, каза, че стопанските камари ще представляват лаборатория за Парла-

мента. Тоя израз е правилен. И ако действително стане така, ако действително в стопанските камари и работнически, и земеделски, и занаятчийски, и индустриални, и търговецки осветлят от всички страни известна теза, по нея ще може да се вземе най-правилното становище. Ние често пъти се занимаваме с закони, които ни се дават в едно сурово състояние. Често пъти нашата бюрокрация, против която много пъти се е говорило от тая трибуна, създава известни закони, които идват в едно несмляно състояние, които не са били предварително прощудирани от стопанските съсловия и по тоя начин се създават някои път закони, при приложението на които впоследствие се вижда, че имат известни дефекти. Ако предварително законите бъдат разглеждани и обработвани в стопанските камари, където може да се изкажат представителите на всички стопански категории, в такъв случай ние ще имаме много по-добри резултати. Това е по създаването на законите.

Другата задача на камарите, както е казано в мотивите към законопроекта, ще бъде да следят какъв ще бъде отгласът от прилагането на известни закони в нашето стопанство и тоя отглас да го донесат по каналния ред до правителството и до Парламента. Тая система, както се цели да се създаде, ако правилно бъде приложена, ще бъде действително една прекрасна лаборатория за създаване на много по-съвършени закони, отколкото досега. И понеже камарите ще имат за задача и да пропагандират онова, което се гласува, в такъв случай ние ще можем да имаме един много по-сигурен и много по-бърз контакт между управлението и народа, защото в камарите ще има представители на всички стопански организации, на всички професионални организации и всеки един от тия представители ще отиде в своята организация да докладва това, което е чул в камарата. По такъв начин връзката ще може да се създаде много по-сигурно.

Дали ще се успее с тоя законопроект, както се мисли и се предполага, това е вече един друг въпрос. Най-голямо значение в туй отношение ще имат ония, които ще прилагат закона. Всеки закон чини толкова, колкото приложителите му. Ако попадне в хубави, в подходящи, в разбрани ръце, от този закон може да излезе една много полезна работа. Сега мнозина плачат за търговско-индустриалните и за земеделските камари. Никой не отрича тяхното значение в миналото; и едините, и другите бяха създадени с добри намерения, обаче ние не можем да не тълсим една синтеза между интересите на всички стопански категории. Точно тук г-н Цанков, а също така и г-н Кършев, се спряха надълго. Те казаха: как можете вие да търсите мир между хора, които представляват различни интереси? Как ще примирите вие интересите на земеделеца с интересите на търговеца? Как ще примирите вие интересите на работника с тия на индустриалеца? Точно там е най-голямата задача на стопанската камара. Тя има само съвещателен глас — тя само съветва, тя само препоръчва, тя не може да гласува закони. И тук именно ще трябва да се каже една дума за отношението между стопанските камари и Парламента.

Аз чух вече от мнозина да казват: с тия камари се цели опразването на Парламента; този Парламент ще се разпусне и няма да се върне вече; ще се създадат камарите и те ще управляват. Това нещо, г-да народни представители, аз го намирам за абсурдно.

Стефан Радионов: То е смешно.

Д-р Иван Йотов: Ние имаме едно управление въз основа на търновската конституция, която остава в сила, и никой, доколкото ми е известно, не смята да премахне търновската конституция. Точно обратното: търновската конституция ни дава много възможности да можем да я приспособим към новото време. И стопанските камари точно тук могат да изиграят една голяма роля, могат да послужат за приспособяване на кооперацията към новото време. Новото време има изисквания, на които трябва да се отговори.

Примирението на интересите ще стане не в самите стопански камари. Там само ще се осветляват законоположенията. Примирението на интересите ще стане от държавата, от Парламента, от правителството. Един законопроект, приготвен там, и с него сезирано народното представителство, ние тук вече не можем, осветлени всеотрядно, да вземем най-правилните решения и да създадем най-съвършен закон, който да държи сметка едновременно за интересите на всички. Както бе досега, земеделските камари теглят към себе си, търговско-индустриалните камари теглят към себе си, всяка една от стопанските категории тегли към себе си. И това е съвършено естествено, това не е никак чудно, обаче държавата иска да примиря интересите на всички тия стопански категории. И точно чрез стопанските камари, осветлена добре, държавата, в лицето на народното представителство и на правителството, ще може да вземе най-правилните решения. Тук аз намирам една сила, а не една слабост и смятам, че г-н Цанков, колкото и да се мъчеше да даде нещо по-съвършено, след като отрече политическите партии, той това не можеше да направи. Аз не чух, аз не можах да доловя каква е неговата мисъл. Той беше много неясен по въпроса върху каква база иска да изгради новата държава.

Много от ораторите говориха върху кооперативното обработване на земята и изтъкнаха, че един от най-големите дефекти на земеделските камари е бил тоя, че се занимавали с една нова материя: кооперативното обработване на земята. Аз искам да кажа няколко думи по кооперативното обработване на земята, защото с този въпрос съм се занимавал, ходих на самото място. Г-н Цанков е проучвал нещата тук, той не е ходил на самото място да види какво означава кооперативното обработване и затова неговите заключения са други. Той мисли, че в това кооперативно обработване на земята ние не трябва да виждаме нищо друго, освен колхозни, освен комунизъм, освен болшеvizъм, и оттам неговото абсолютно негативно отношение към кооперативното обработване на земята.

Г-да народни представители! Аз бих желал да се погледне на този въпрос без предубеждение. Аз бях на самото място, ходих по селата, разпитвах кооператорите, видях постиженията им и мога да ви уверя в следното: аз дойдох до заключението, че съвсем не се касае за болшеvizъм и съвсем не се касае за комунизъм при кооперативното обработване на земята. Кооперативното обработване на земята е една много по-съвършена стопанска форма от ония, които имаме досега. Не се касае за унищожаване чувството на частна собственост, което така дълбоко е залегнало в душата на българина. Частната собственост ще си остане и напред. Дребното стопанство у нас, както знаете, е раздробено и то не може да даде резултати, когато се обработва по частен ред. Кооперативното обработване се явява като едно спасение при ония дребни наши земеделски стопанства от по 5-10-15-20 декара. Ние искаме да насърчаваме раждаемостта, ние искаме да увеличим числото на децата, искаме да уголемим нашия народ, да го направим по-голям, защото една държава е толкова по-силна, колкото повече хора има. От друга страна, има ли много деца, толкова по-качествени хора ще има, защото от многото деца ще се направи подбор на най-талантливите и най-способните и те ще излязат на предна линия. Но щом като ние искаме повече деца, щом като искаме по-многоплоден народ, ние ще трябва да мислим и за създаването на храна, на условия за живота на този народ.

Както досега върви раздробяването на нашата земя, ние ще достигнем дотам, че дребният селски собственик няма да има нито инвентар, нито добитък, с който да обработва земята си. Малкото, дребното негово стопанство става вече смешно, става просто невъзможно по-нататък да се работи в него. И тук именно се явява на помощ кооперативната идея.

В селото Тотлебен аз се заинтересувах да видя по книгите им какъв е постигнатият резултат от кооперативното обработване на земята. Понастоящем ние всичко разглеждаме с оглед на производството. И действително, колкото повече произвеждаме, толкова по-добре ще бъде за нас. Лозунгът ни е: производство, производство, производство! И ето именно с оглед на производството ние трябва да одобрим и да подкрепим кооперативното обработване на земята. В Тотлебен например аз констатирах, че при кооперативното обработване на земята производството на жито е с 30% по-голямо, отколкото при частното обработване на земите, а производството на цвекло е с 80% повече. Чрез кооперативното обработване на земята ние повдигаме извънредно много производителността на нашата земя. Ако ние искаме действително от земята да получим повече храна, за да можем да храним по-голямо население, ние непременно ще трябва да одобрим тая идея. А че чрез кооперативното обработване на земята не се убива чувството за частна собственост у българския селянин, личи от следното: тези хора, които са сега организирани върху принципа на колективното обработване на земята, те съвсем не са лишени от своя двор, от своето лозе, от своите пчели, от своите овощни градини и т. н. Те си имат частна собственост, която сами обработват. И съвсем не така, както някои поддържат, че ако стане обработването на житото, на царевичата, на екстензивните култури по модерен начин, чрез кооперативно обработване, в такъв случай ще се притъпи чувството на частна собственост у българския селянин. Съвсем не. Напротив, аз разговарях със селяните и знаех какво е тяхното отношение към тоя въпрос. И сега всички ония, които са дали земята си да се работи кооперативно, държат здраво и непоколебимо за своята собственост. Даже нещо повече ще ви кажа. В тия кооперативи няма излишък от работна ръка. По-рано се смяташе, че когато започне да се обработва машинно — с машини ще орат, с машини ще жънат, с машини ще вършат — тогава ще се яви излишна работна ръка. Нищо подобно, г-да! Кооперацията в Тотлебен например е създавала една зеленчукова градина от около 100 декара и не само че там не се яви излишна работна ръка, а точно обратното: не достигна работна ръка. Значи, тази опасност я няма.

Но има и друго нещо: това е чисто политическият ефект от тия кооперации. За кооперативно обработване на земята в тях влизат хора от всички бивши политически партии. Някои от тези хора ми казаха следното: сега ние сме толкова заети, че не ни остава време да четем вестници. Ония горещи и озлобени спорове, които съществуваша по-рано между някогашните приятели на г-н Цанков например и бившите земеделци, комунисти и т. н., днес вече г-да народни представители, не съществуват. В това отношение кооперативното обработване на земята изиграва една грамадна роля, като изглажда политическите страсти, които в миналото доведоха дотам, че нашата държава щеше действително да загине, ако навреме не беше се спряла тая машина, която разлагаше нашия обществен живот. Аз не вярвам да се намери нито един от нас — а повечето от нас тук сме от бившите политически организации, малко от нас има, които не са се числили в някоя от тях — аз не вярвам да се намери един честен и непредубеден човек, който да не признае факта, че ако българският обществен и политически живот отиваше така, както вървеше до преврата от 19 май 1934 г., България щеше да бъде сварена сега от международните събития в едно положение на крайна раздробеност, на едни ожесточени вътрешни борби и в края на краищата тя щеше да стане жертва, а не да бъде обединена и уголемена, както е сега. Това трябва да се признае. И щом е така, кооперативното обработване на земята, изглаждащо политическите различия между гражданите, се явява като един помощник на днешната власт, на днешния режим.

Ако ние погледнем на кооперативното обработване на земята непредубедено, аз смятам, че в него ще видим едно от проявленията на творческия гений на българина. И както г-н министър-председателят в една от своите речи много хубаво отбеляза и подчерта, че пръв българинът даде националната църква на света; че пръв българинът каза: „Господ трябва да разбира, когато му се молим и на материята ни език“, защото дотогава се смяташе, че той разбира само когато му се молим на гръцки, на латински и на

еврейски език, че българинът даде трудовата повинност на света, така с кооперативното обработване на земята, ако ние не го охулим така, както някои правят, ако ние не искаме в него да видим отдалеч скрит болшевизъм, ако не искаме да видим в него колхоз, българинът ще даде още един принос в съкровищницата на човешките достижения. Не бива към него — аз апелирам към вас — да се отнасяме леко. Ако ние приложим правилно тая система, ще можем да уголемим двойно производството на нашата земя. Ние колонии не можем да имаме, но можем чрез кооперативното обработване на земята да повдигнем двойно нейното производство и по такъв начин от една България да направим две в стопанско отношение.

Аз правя апел към всички ви, вместо да се отнасяме така негативно и предубедено към кооперативното обработване на земята, да проучим въпроса и тогава да говорим. За болшевизъм никой от нас не е, за колхози никой от нас не е, но за кооператизъм ние сме. Защото 80% от спестяванията на българския народ са вече в Българската земеделска и кооперативна банка и кооперативите към нея. Българският народ вече изцяло е одобрил и възприема кооперативната идея, и тя може да бъде използвана извънредно много, особено в днешните времена.

Към какво се свежда сега социалният мир, който искаме да създадем със стопанските камари? Към по-голямо производство, по-правилно разпределение и по-добро снабдяване — производство, разпределение, консумация. Ние ще можем, ако използваме кооперативите, да имаме и по-голямо производство, и по-правилно разпределение, и по-добър социален мир.

Как ще обясните вие сега например цените на конопа и на произведенията от него? Сега се случват неща наглед несъбясними. Например цената на конопа I качество е 37 лв., на II качество — 34 лв. и на III качество — 32 лв. Фиксирани сме неговата цена, тя стои, обаче елементите, от които се комплектува тази цена, са лабилни. Поскъпва наемът на нивите, поскъпва работната ръка, поскъпва жетвата, поскъпва топенето, поскъпва чукането и в края на краищата ние получаваме една цена, която е вече толкова недостатъчна, че Дирекцията за храноизнос, която произвежда свой собствен коноп в Банско, вижда, че и струва двойно повече, отколкото на производителите в Пазарджик. В стопанските камари тези въпроси за цените, разпределението и преработването ще могат да бъдат най-добре осветлени, за да бъдат отстранени всички несъобразности. Аз точно тук виждам най-голямото значение на стопанските камари. Защото ние се стремим към една цел. Ние сме тогава ще можем напълно да сплотим нацията народ, когато всекиму се даде заслуженото, когато има социална справедливост, както се казва в програмата от 12 април — социална справедливост за всеки, който произвежда. Трябва да се дадат справедливи цени, за да може да има действително потик да се твори. Иначе какво става сега? Когато цената е недостатъчна, явява се контрабандата, черната борса, която мъчно може да се премахне.

Аз смятам, че точно тук, в стопанските камари, в които ще бъдат представени и земеделецът, и работникът, и индустриалецът, и търговецът, и занаятчията, ще могат най-добре да бъдат определени цените и начините на преработването, ще може най-добре да се уреди и снабдяването.

Г-да народни представители! Въпросът, който е сложен днес пред нас, създаването на стопански камари, аз го намирам за един от най-основните въпроси, с които се занимава нашият Парламент. Ние сме вече към края на четиригодишния легислативен период, ние сме в края на нашия мандат. Колкото пъти са се водили принципни дебати тук, те се свеждаха към това: на каква база да се сложи новият режим, за да бъде той действително здрав? Винаги, когато се е приказвало, че партиите са отречени, се е намирал някой от нашата орда да каже, че трябва да се създаде една обществена сила. Обществена сила — аз пак повтарям — не значи нищо друго, освен една партия, еднопартийна система. Но нека тези, които пледират каузата за създаване на една обществена сила, да имат пред вид и следното: обществена сила не се декретира, обществена сила се създава. Онези, които мислят за хитлеризма и фашизма, трябва да знаят едно, че Хитлер работи повече от едно десетилетие, Мусолини също, докато създаде движение. Виждате в какви времена живеем сега. Имаше ли време сега да повдигаме въпроса за създаване на обществена сила? Това е абсолютно изключено. Всеки от нас знае, че ние действително сме в мир, че ние действително желаем мир с нашите съседи, че ние не искаме никога да нападнеме, но всеки от нас знае, че дутре може да ни се наложи да защитаваме нашата държава с оръжие в ръка. И с оглед на народната отбрана се разглеждат всички въпроси тук в Парламента. Всичко, което представлява плюс за народната отбрана, ще го възприемем, всичко, което представлява минус и разклащане, ще го отхвърлим. Повдигането на въпроса за създаване на обществена сила сега не означава нищо друго, освен разклащане, на нашия вътрешен фронт. А той трябва да бъде силен. Ето защо ние не можем да възприемем сега тая идея за създаване на обществена сила.

Тук се предлага една форма, чрез която можем действително да реализираме оня лозунг от програмата от 12 април, в който се казва, че България трябва да стане национално мощна и социално справедлива държава. Когато съберем всички стопански камари в стопанските камари и ги оставим свободно да излагат своите нужди, когато ги оставим да осветляват те поставените въпроси, правителството, държавата, като справедлив съдия, след като изслуша всички, след като чуе какво е мнението на всяка стопанска категория, ще има възможността да вземе най-правилни решения при създаването на законите.

Що се касае до прилагането на законите, пак стопанските камари ще имат възможността най-добре да видят къде стъга, къде не е правилно скроена дрехата, за да може после да се поправи.

Аз съвсем не съм от ония, които искат да копираме от чужбина. Гая мисъл чух и от други. Ние не можем, както казват някои, да

вземем онова, което е в Германия, да вземем онова, което е в Италия, да вземем от другаде където има готови формули. Всяка формула, взета наготово, е чуждица, тя няма да даде резултат. Ние ще имаме резултат само от ония форми на управление и от ония закони, които сами си изработим, които имат корените си в нашата собствена българска земя. И точно затуй аз се радвам, че на нас се предлага един законопроект, който е различен от това, което има в Германия, от това, което има в Италия, защото е нещо наше, самобитно. Може да не е съвършен, т-да, обаче е наш, български. Ако не е добре направен, утре ще го поправим. Във всеки случай, тук се създава едно ново начало и затова аз напълно подкрепям законопроекта. Може да не е разрешен правилно въпросът, може да има известни дефекти в законопроекта, но той ще отиде в комисията. И там всеки от нас ще дойде да каже добросъвестно какво мисли и с общи усилия ще можем да внесем подобрения в него. По начало всеки, който милее за нашата държава, който милее за днешния режим, всеки, който иска да има обединен и здрав български народ, за да може да посрещне евентуалните външни бури, няма право да пресува против този законопроект.

Всички умования на г-н Цанков не дадоха абсолютно никакъв резултат. В края на краищата какво иска г-н Цанков? Разбрахте ли какво иска? Г-н Цанков одобрява винаги онова, което е в Германия, и желае и в България да стане нещо подобно. Той е против старото, той е за новото, той би възприел всичко, което ние предлагаме, само при едно единствено условие: ако той управлява. Цялата работа се свежда към това, той да има власт. Така критика не се прави. Човек, който иска действително да се издигне на висотата на един голям държавник, никой път не може да стане от този трибуна и да казва: аз, аз, аз. Така не може! Ще се приказва: държавата, нацията, тя е всичко, аз, личността, съм нищо; аз съм толкова ценен, колкото всеки друг. И точно това е новото в модерната германска държава. Държавата, нацията — тя е всичко; личността — тя е нищо. Личността може да загине, нацията трябва да живее. Ако ние действително сме се издигали до висотата на новите времена, които преживяваме, това трябва да легне в нашето законодателство и в нашите души.

Ние действително трябва да се научим да мислим другояче и не само да говорим на думи, че сме за новото, а действително да възприемем новото с нашето сърце, с нашата душа. А точно това аз не виждам у г-н Цанков, колкото и да се кръсти в името на новото и да приказва за него. В същност всичко в него се свежда до това: дайте ми власт, аз ще направя най-хубавото от всички. Но тая теза е неустойчива, тя не може да се одобри от никого.

Г-да! Аз смятам, че ние можем, подкрепяйки това начало, което е легнало в законопроекта, със спокойна съвест да го гласуваме, а, като отиде той в комисията, с общи усилия, да го подобрим, за да имаме едно могъщо оръжие за създаване на стопански мир и засилване на вътрешния фронт на нашата държава. (Ръкоплескания)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Има думата народният представител г-н Атанас Цветков.

Обаждат се: Няма го.

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Има думата народният представител г-н Петър Савов.

Петър Савов: Понеже въпросът е изяснен, отказвам се.

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Има думата народният представител г-н Гаврил Ленков.

Обаждат се: Отсъства.

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Г-да! Списъкът на записаните оратори е изчерпан. Ще пристъпим към гласуване. Които г-да народни представители приемат на първо четене законопроекта за стопанските камари, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраният приема. (Продължителни ръкоплескания)

Законопроектът ще бъде изпратен за съвместно разглеждане в комисията по Министерството на земеделието и по Министерството на търговията.

Минваме на точка втора от днешния ред:

Проекторешение за освобождаване организацията „Тодт“ от изисно мито и други за 3.000 кубически метра бетонен чакъл и 1.000 кубически метра камъни.

Моля г-н докладчика да го прочете.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

„МОТИВИ

към проекторешението за освобождаване германската организация „Тодт“ от заплащане на изисно мито и всички други данъци и бери 3.000 кубически метра бетонен чакъл и 1.000 кубически метра камъни, които ще бъдат изнесени през Свиленградската митница за неутралната зона

Г-да народни представители! Германската организация „Тодт“, с писмо от 1 март тази година съобщава, че за строеж на моста при „Мараш“, свързващ неутралната зона с турската територия, се нуждает от около 3.000 кубически метра бетонен чакъл и 1.000 кубически метра камъни, които материали ще бъдат добити в българска територия — околностите на гр. Свиленград, и изнесени за неутралната зона, като същевременно моли, същите материали да бъдат освободени от изисно мито и всички други данъци и такси.

Като ви излагам горното и като се има пред вид, че построяването на този мост е от интерес за нашето стопанство и по-специално за външната ни търговия с Близкия изток и при липсата на

законоположение в закона за митниците, което да урежда безмитния износ на такива материали, моля ви, г-да народни представители, да одобрите представеното ви за целта постановление на Министерския съвет.

Гр. София, март 1943 г.

Министър на финансите: Д. Божилов

РЕШЕНИЕ

за освобождаване германската организация „Тодт“ от износно мито и всички други данъци и такси 3.000 кубически метра бетонен чакъл и 1.000 кубически метра камъни, които ще бъдат изнесени през Свиленградската митница за неутралната зона

Освобождава се германската организация „Тодт“ от заплащане износно мито и всички други данъци и такси за 3.000 кубически метра бетонен чакъл и 1.000 кубически метра камъни, които ще послужат за построяването на моста при „Мараш“ и ще бъдат изнесени през Свиленградската митница за неутралната зона.

Председателстващ д-р Петър Кюсеиванов. Ще пристъпим към гласуване.

Който г-да народни представители приемат проекторешението за освобождаване германската организация „Тодт“ от износно мито и всички други данъци и такси 3.000 кубически метра бетонен чакъл и 1.000 кубически метра камъни, които ще бъдат изнесени през Свиленградската митница за неутралната зона, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме на точка трета от дневния ред:

Пректорешение за одобрение 45. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му на 12 март 1943 г., протокол № 40, относно свикването земеделските камари на заседание.

Моля г-н докладчика да го прочете.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

„МОТИВИ

към проекторешението за одобрение 45. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 12 март 1943 г., протокол № 40

Г-да народни представители! Общите събрания на членовете на земеделските камари за 1943 г. се отложиха за неопределено време. При това положение те не можаха да гласуват бюджетите си и по тази причина не могат да направят разходи. Понеже общите събрания нямат да бъдат свикани в скоро време, налага се да се възложи на бюрата на земеделските камари, засилени с областните началници на земеделието, да вземат решения по всички въпроси, които не търпят отлагане, и да гласуват бюджета за 1943 г. Ето защо Министерският съвет, в заседанието си от 12 март тази година, с 45. постановление е взел решение в този смисъл.

Това постановление представям на вашето внимание, с молба да го одобрите чрез надлежно гласуване на приложеното тук проекторешение.

Гр. София, март 1943 г.

Министър на земеделието и държавните имоти:

Инж. Хр. Петров

РЕШЕНИЕ

за одобряване 45. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 12 март 1943 г., протокол № 40

Одобрява се 45. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 12 март 1943 г., протокол № 40, което гласи: За да се даде възможност на земеделските камари да гласуват бюджетите си за 1943 г., одобрява се:

Възлага се на бюрата на земеделските камари, засилени с областните началници на земеделието, да се свикат на заседание до 1 април 1943 г. и гласуват бюджетите на камарите за 1943 г., както и да вземат решение по всички въпроси, които не търпят отлагане и са от компетентност на общите редовни събрания на членовете на камарите.

Председателстващ д-р Петър Кюсеиванов: Ще пристъпим към гласуване.

Който г-да народни представители приемат проекторешението за одобряване 45. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 12 март 1943 г., протокол № 40, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме на точка четвърта от дневния ред:

Пректорешение за одобряване 43. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 5 март 1943 г., протокол № 34 — относно освобождаване от временна трудова повинност и др. някои погранични населени места.

Моля г-н докладчика да го прочете.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

„МОТИВИ

към проекторешението за одобряване на 43. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 5 март 1943 г., протокол № 34

Г-да народни представители! Поради това, че населението в някои крайгранични общини на Бургаска област е затруднено, наложи се Министерският съвет да освободи това население за

текущата 1943 г. от трудова повинност, пътна повинност и железопътен данък.

Моля, това постановление на съвета да бъде одобрено от Народното събрание съгласно чл. 105 от конституцията.

Гр. София, март 1943 г.

Министър на вътрешните работи и народното здраве:

П. Д. Гафровски

РЕШЕНИЕ

за одобряване 43. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 5 март 1943 г., протокол № 34

Параграф единствен. Одобрява се следното решение на Министерския съвет, взето в заседанието му от 5 март 1943 г., протокол № 34:

Освобождава се от временна трудова повинност, пътна повинност и железопътен данък за текущата 1943 г. крайграничното население в следните общини: 1) Елховска околия — общини Воденска, Лесовска, Разделска, Устремска, Стремска, Мамарчевска, Гол. Крушевска, Болярска, Тополовградска, Мал. Манастирска, Княжевска; 2) Средецка околия — общини Богдановска, Мадлешка, Факийска, Момино-Църкванска и 3) Малкотърновска околия — общини Звездецка, Малкотърновска, Ахтополска и Граматиковска.

Платеното срещу тези повинности и данъци за 1943 г. подлежи на прихващане за 1944 г.

Председателстващ д-р Петър Кюсеиванов. Ще пристъпим към гласуване.

Който г-да народни представители приемат проекторешението за одобряване 43. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 5 март 1943 г., протокол № 34, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме на точка пета от дневния ред:

Второ четене на законопроекта за допълнение на чл. 150 от закона за държавните привилегии, акцизите и патентите.

Моля г-н докладчика да го докладва.

Докладчик Димитър Андреев: Комисията прие законопроекта без изменение. (Чете)

„ЗАКОН

за допълнение на чл. 150 от закона за държавните привилегии, акцизите и патентите

Член единствен. Към чл. 150 от закона за държавните привилегии, акцизите и патентите се прибавя следната забележка:

Министерският съвет, по доклад на министъра на финансите, може да разрешава засаждането на неограничена площ с захарна тръст (захарна метла), когато в страната, поради суша, градушка и други причини, засятата площ с захарно цвекло не може да даде предвиденото количество захарно цвекло за преработването му на захар в захарните фабрики, поради което в страната ще се почувствува криза от захар за храна на населението, за индустриални цели, за пчеларството и пр.

Търговията със сок, сироп и маджун, произведени от така добитата захарна тръст (захарна метла), е свободна.

Председателстващ д-р Петър Кюсеиванов: Който г-да народни представители приемат заглавието на законопроекта и член единствен, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът е приет окончателно.

Минаваме на точка шеста от дневния ред.

Второ четене на законопроекта за извънреден бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на държавните дългове за 1943 бюджетна година в размер на 720.500.000 лв.

Моля г-н докладчика да докладва.

Докладчик Димитър Андреев: Комисията прие законопроекта без изменение. (Чете)

„ЗАКОН

за извънреден бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на държавните дългове за 1943 бюджетна година в размер на 720.500.000 лв.

Чл. 1. Разрешава се извънреден бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на държавните дългове за 1943 бюджетна година в размер на 720.500.000 лв., както следва:

а) за извънредна вноска в бюджета на Главната дирекция на строежите за 1943 бюджетна година, за направа, постройка и поддържане на пътища и съоръжения, в размер на 570.500.000 лв., която сума да се отнесе по приходен § 1-в от бюджета на Главната дирекция на строежите за 1943 бюджетна година;

б) за извънредна вноска в бюджета на Главната дирекция на строежите за 1943 бюджетна година, за направа, постройка и поддържане на нови железопътни линии, в размер на 100.000.000 лв., която сума да се отнесе по приходен § 2-в от бюджета на Главната дирекция на строежите за 1943 бюджетна година, и

в) за извънредна вноска в бюджета на Главната дирекция на строежите за 1943 бюджетна година, за направа, постройка и поддържане на водни строежи, в размер на 50.000.000 лв., която сума

да се отнесе по приходен § 3-а от бюджета на Главната дирекция на строежите за 1943 бюджетна година."

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат заглавието на законопроекта и чл. 1, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

"Чл. 2. Разходите по този извънреден бюджетен кредит да се покриват с част от произведението от 3% държавни съкровищни бонове, издадени по силата на закона за разрешаване на министъра на финансите да издава държавни съкровищни бонове с 3% годишна лихва, обнародван в „Държавен вестник“, брой 28, от 3 февруари 1942 г., сумите срещу които са вече постъпили в държавното съкровище."

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат чл. 2, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът е приет окончателно.

Преминуваме на следващата точка, седем, от дневния ред:

Второ четене на законопроекта за разрешаване на извънреден бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на държавните и на гарантираните от държавата дългове за 1943 бюджетна година в размер на 1.500.000.000 лв. и за изменение на чл. 2 от закона за извънредния бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на държавните дългове за 1942 бюджетна година в размер на 3.025.000.000 лв.

Моля г-н докладчика да го докладва.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

„ЗАКОН

за разрешаване на извънреден бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на държавните и на гарантираните от държавата дългове за 1943 бюджетна година в размер на 1.500.000.000 лв. и за изменение на чл. 2 от закона за извънредния бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на държавните дългове за 1942 бюджетна година в размер на 3.025.000.000 лв.

Чл. 1. Разрешава се извънреден бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на държавните и на гарантираните от държавата дългове за 1943 бюджетна година в размер на 1.500.000.000 лв. за оформяване на изплатените държавни съкровищни бонове през 1941 и 1942 години.

Разходите по този закон да се покриват от постъпилите в повече приходи и от осъществени икономии по бюджета на държавата за 1942 бюджетна година."

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Ще гласуваме. Които приемат заглавието на законопроекта и чл. 1, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

"Чл. 2. В чл. 2 от закона за извънредния бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на държавните дългове за 1942 бюджетна година в размер на 3.025.000.000 лв. („Държавен вестник“, брой 253, от 10 ноември 1942 г.) сумата „675.000.000 лв.“ по буква „а“ се изменя на „1.787.681.000 лв.“, а сумата по буква „б“ — „2.350.000.000 лв.“ се изменя на „1.237.319.000 лв.“"

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат чл. 2, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът е приет окончателно.

Преминуваме към следващата точка, осма, от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за изменение и допълнение на закона за дървоснабдяването.

Които г-да народни представители са съгласни да бъдат прочетени само мотивите към законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да го прочете.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за изменение и допълнение на закона за дървоснабдяването

Г-да народни представители! За да се постигне поставената в закона за дървоснабдяването главна цел — навременното и правилно снабдяване на страната с дървен материал, налага се, постановените в членовете 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12 и 15 от същия закон да бъдат изменени и допълнени.

Измененията и допълненията, които трябва да се направят, имат за цел:

1. Да се даде възможност, необходимите суми за оборотни капитали за въвеждането или за разширяването на стопанско ползуване в държавните, общинските, другите обществени и частни гори да се вземат не само от заеми, сключени при Българската земеделска и кооперативна банка, но такива да се набират и направо от получениите приходи от продажбата на отпусканите от съответните гори извънредни ползвания.

2. Да се определи и еднакви с държавните горски стопанства редът за отчитането на разходите по специалните бюджети, за които е реч в чл. 5, алинея втора и трета, на поменатия закон, по направата на горски пътища, горски сгради, дървопреработвателни заведения и др. в общинските, другите обществени и частни горски стопанства, в които е въведено стопанско ползуване и в които още не е въведено такава, и даде възможност по специалните бюджети да се изплащат необходимият допълнителен технически сметководен и помощен персонал.

3. Да се даде възможност, при бързи и неотложни нужди за дървени материали, да се изменя установеният ред на сечта в горите, за да се улесни по този начин доставката на необходимите дървени материали.

4. Да се даде възможност, доставките във връзка с производствата, преработката, превоза и разпределението на дървените материали, направата на пътища, сгради и др. да се правят с оглед на действителните нужди за един по-дълъг период от време, а не само за една година, тъй като нуждите на горското стопанство са дълготрайни.

5. Да се уреди начин, по който ще се набират необходимите парични средства за построяване на жилища за работниците и обори за работния добитък в горските стопанства, за сметка на производствените разходи по добиването на дървените материали, а също така и редът, по който следва да се отчитат направените разходи.

6. Да се даде право на министъра на земеделието и държавните имоти да коригира решенията на комисията по чл. 10 от закона за дървоснабдяването, когато те не са съобразени с нормите за надничните възнаграждения, определени от същия министър и препоръчани на поменатите комисии за спазване, за да се постигнат по този начин приблизително еднакви и справедливи възнаграждения за работниците при отделните горски стопанства.

7. Правото на местните занаятчии да получават обли дървени материали за упражняване на занаятието им да се разшири за всички занаятчии, обработващи обли дървени материали.

8. В алинея втора на чл. 11 да се включат и правоимащите лица по закона за високопланинските и горски пасища, които в сегашния текст на същата алинея са пропуснати да бъдат упоменати.

9. Да се ускори и осигури снабдяването на страната с дървени строителни материали и дърва за горене и за въглища, като се даде право на ръководителите на горските стопанства и на лесничите, за доставката на поменатите материали, да възлагат наряди на правоимащите по чл. 11, алинея трета, на закона за дървоснабдяването лица, на частните горовладелци и др., които наряди да имат силата и значението на такива по закона за осигуряване снабдяването и регулиране цените.

10. Да стане ясно, че, освен от самите купувачи, заплащането стойността на отпуснатите им съгласно чл. 11 от закона за дървоснабдяването дървени материали може да стане за тяхна сметка не само от Банка „Български кредит“, но и от Българската земеделска и кооперативна банка, от кредитираните от нея кредитни кооперации и от популярните банки, срещу залог на същите материали.

11. Да се определят срокове за приемане на отпусканите по чл. 11, алинея четвърта, дървета на корен и за заплащането стойността на добитите от тях дървени материали.

12. Да се установи от кого, по какъв ред и на какво основание ще се определят и продължават сроковете за изсичането и извозването на дървените материали, добити от дървета, продадени на корен.

13. Да се определят наказателни санкции за правоимащите частни лица и предприятия, които откажат да получат и заплатят в определен срок отпуснатите им дървени материали или не извършат сечта и извозването на същите, или не изпълнят възложените им наряди за доставка на дървени материали.

14. Да се съкрати процедурата по връчването на заложените дървокопи.

15. Облите дървени материали за хартия да не се считат за специални обли материали, защото те в действителност се добиват от обли материали, от които се делят греди.

16. Предприемаческата печалба, за която е реч в алинея втора на чл. 15, да не се събира и върху дървените строителни материали, понеже тази печалба, както при дърветата за горене, така също и при дървените строителни материали, се изразява в стойността на материалите на корен.

17. Да не се определят тарифни цени на временните складове за едни и същи обли дървени материали, от които могат да се бичат дъски, а също така могат да се изработват и шперплат, фурнир, паркет и амбалаж.

18. Да се отнеме:

а) правото по чл. 89 от закона за горите на секретар-бирниците, които са натоварени със събиране на приходи от държавните гори, да получават лично възнаграждение в размер на 5% от събраните суми;

б) правото по чл. 91 от същия закон, на общините в чисто горските и горско-полските села, които нямат свои общински гори, да събират за своя полза до 15% върху продажната стойност на дървените материали и други горски продукти, които се добиват от държавните гори в землищата им, и

в) правото на общините по § 7 от закона за финансово облекчение и заздравяване на общините („Държавен вестник“, брой 1, от 2 януари 1942 г.) да събират 5% налог върху продажната стойност на добитите и продадени дървени материали и други горски продукти от държавните гори, понеже предвиденото в чл. 89 от закона за горите лично възнаграждение на секретар-бирниците не е

оправдано и понеже с чл. 436 на закона за изменение и допълнение на закона за финансово облекчение и заздравяване на общините („Държавен вестник“, брой 19, от 27 януари т. г.) въпросът за сумите, които се определят от продажната стойност на корен на дървените материали и други горски продукти от държавните гори за подпомагане на финансово слабите общини, е разрешен радикално.

19. Угоменатите в закона за дървоснабдяването длъжностни лица и учреждения при Дирекцията на горите и лова да се наименоуват според наименованията, които им са дадени в таблицата за длъжностите, заплатите и цензовете на държавните служители.

Като имате пред вид горензложеното, моля, г-да народни представители, да одобрите и гласувате приложението законопроект.

Гр. София, март 1943 г.

Министър на земеделието и държавните имоти:

Инж. Хр. Петров“

(ЗАКОНОПРОЕКТ)

за изменение и допълнение на закона за дървоснабдяването.

§ 1. Към алинея първа на чл. 4 се присъединява първото изречение на алинея втора на същия член.

След така образуваната алинея първа се добавя нова алинея със следния текст:

„Оборотни капитали за същата цел могат да се образуват и на право от продажбата на дървените материали, добити от извънредни ползвания, разрешени по същия ред.“

В досегашната алинея втора, която, без първото изречение, става алинея трета, след думите „за погасяване на заемите“ се вмъкват думите „или по специална сметка за образуване на оборотни капитали“, и след думите „врхнини, налози, такси и други подобни“ се прибавят думите „и без да се отделят суми за каквито и да било други цели“.

Досегашната алинея трета става алинея четвърта, като след думите „оборотни капитали“ се вмъкват думите: „или за образуване на право на оборотни капитали.“

§ 2. Към алинея втора на чл. 5 се добавя следният текст:

„По същия ред се отчитат разходите и от учрежденията, в районите на които не се води стопанско ползуване.“

Последното изречение в алинея трета на същия член се изменя, както следва:

„Тези кредити се делегират на учрежденията, подведомствени на Дирекцията на горите и лова, в района на които се намират общинските, другите обществени и частни гори, а разходите се отчитат от учрежденията, на което е делегиран кредитът, по реда за отчитане на разходите при стопанското ползуване от държавните гори. По същия ред се отчитат разходите и от учрежденията, в районите на които не се води стопанско ползуване.“

Към същия член 5 се добавя нова алинея четвърта със следния текст:

„Необходимият допълнителен личен състав за извеждане на мероприятия във връзка с дървоснабдяването въобще и на онези, предвидени в този член, се предвижда по бюджетите и на двете сметки. Лицата, назначавани по бюджетите на сметките, имат всички права и задължения на държавни служители, съобразно с длъжностите, които заемат.“

§ 3. Към чл. 6 се прибавя нова алинея със следния текст:

„При бързи и неотложни нужди за дървени материали, по решение на постоянния горски съвет, одобрено от министъра на земеделието и държавните имоти, може да се изменя установеният ред на сечта.“

§ 4. В чл. 8 думите „за задоволяване нуждите за една година“ се заличават.

§ 5. Алинея втора на чл. 9 се заменява със следния текст:

„В държавните, общинските, другите обществени и частни гори необходимите жилища за горските работници и обори за работния добитък се построяват за сметка на производствените разходи по добиване на дървените материали. Необходимите за тази цел парични средства, в размери, определени от постоянния горски съвет, за горите, в които е въведено стопанско ползуване, се вземат от оборотните капитали на стопанствата, а след продажбата на дървените материали изразходваните суми се възстановяват в оборотните капитали и се отчитат по същия ред, по който се отчитат производствените разходи при стопанското ползуване в държавните гори. За горите, в които не е въведено стопанско ползуване, необходимите за същата цел парични средства се вземат от внесените суми от физическите или юридически лица, на които са възложени наряди за отсичането и изнасянето на дървените материали, в размери, определени от постоянния горски съвет, по специална сметка на лесничествата при Българската земеделска и кооперативна банка. Отчитането на извършените разходи става по същия ред, по който се отчитат производствените разходи при стопанското ползуване от държавните гори.“

Разходите за гореканзаната цел се извършват по изготвени от ръководителите или лесничите проекти и девизи, предварително одобрени от Министерството на земеделието и държавните имоти.“

§ 6. Към чл. 10 се прибавя нова алинея, втора, със следния текст:

„При нормиране на възнагражденията комисията се съобразява с дадените от министъра на земеделието и държавните имоти норми за минимални и максимални акордни или наднични възнаграждения. В случай че комисията не се съобрази с дадените норми, окончателните възнаграждения се определят от Министерството на земеделието и държавните имоти.“

§ 7. В алинея първа на чл. 11 думите „местни занаятчии и други“ се заличават и вместо тях се вписват думите „занаятчии и други преработващи обли дървени материали.“

В алинея втора на чл. 11 буквата „и“ след думите „държавните гори“ се заменя със знака „;“, точката след думата „България“ се заличава и в края на същата алинея се прибавят думите „и закона за високопланинските и горски пасища.“

След алинея шеста на чл. 11 се прибавят нови две алинеи със следния текст:

„Ръководителите на горски стопанства и лесничите имат право да възлагат наряди на правоимащите по чл. 11, алинея трета, от настоящия закон лица, на дървоснабдителните бюра при общините и на частните горозаделци за доставка на дървени строителни материали и дърва за горене и за въглища, за задоволяване нуждите на държавните, общинските и други обществени учреждения и предприятия и на населените места. Такива наряди същите имат право да възлагат и на собствениците на горите (общини и други обществени учреждения), които сами пожелаят да доставят необходимите дървени материали.“

Възложените наряди имат силата и значението на такива по закона за осигуряване снабдяването и регулиране цените.“

§ 8. В алинея първа на чл. 12 думите „и от Банка „Български кредит““ се заменят с думите: „от Българската земеделска и кооперативна банка и кредитираните от нея кредитни кооперации, от популярните банки и от Банка „Български кредит“.“

Алинея втора на чл. 12 се изменя така:

„Премането на дърветата от корен, съответно на сечищата в нискостъбелните гори става с 10-дневен срок от съобщението на правоимащите за отпуснатите им дървета или сечища, а заплащането на добитите дървени материали става по тарифни цени в 15-дневен срок от съобщението за внасяне стойността им.“

Алинея трета на чл. 12 се изменя така:

„Изсичането и извозването на дървените материали, отпуснати на корен, става в определени от ръководителя или лесничите срокове, съгласно членове 69 и 71 от закона за горите. Продължаването на сроковете за изсичане и за извозване на дървените материали във външните гори, по непреодолими причини, става от областния началник на горите, по мотивиран писмен доклад от съответния ръководител или лесничей.“

Алинея четвърта на чл. 12 се изменя така:

„Ако някой от правоимащите частни лица и предприятия откаже да получи и заплати в определения срок отпуснатите му дървени материали по определени цени, или не извърши сечта и извозването на дървените материали в определените срокове, или не изпълни възложените му наряди за доставка на дървени материали, наказва се по закона за осигуряване снабдяването и регулиране цените. Същото наказание се налага и на частните горозаделци, за неизпълнение на възложените им наряди за добиване и доставка на дървени материали.“

В първото изречение на алинея шеста на чл. 12 думите „на отдела за дървоснабдяването при Дирекцията на горите и лова, чиито органи са залогодържатели“ се заменят с думите „на съответния ръководител или лесничей, който е залогодържател.“

§ 9. В първото изречение на буква „а“ на чл. 15 думите „материали за добиване на хартия“ се заличават и към същата буква се прибавя нова алинея със следния текст:

„Облите дървени материали за хартия се продават на правоимащите по утвърдените тарифни цени на временен склад и на корен, определени по горния ред за съответните качества, категории и класове обли дървени материали за бичене и за дялане.“

Алинея втора на буква „б“ на чл. 15 се заличава, а вместо нея, след текста на буква „г“ на същия член, се прибавя нова буква „д“ със следния текст:

„Собствениците на горите не си пресмятат отделно предприемаческа печалба. Същата се включва в стойността на материалите на корен.“

След текста на новата буква „д“ се прибавя нова буква „е“ със следния текст:

„Общините нямат право да събират врхнини или да получават други суми от продажната стойност на корен на дървените материали и други горски производи от държавните гори по членове 89 и 91 от закона за горите и § 7 от закона за изменение и допълнение на закона за финансово облекчение и заздравяване на общините („Държавен вестник“, брой 1, от 2 януари 1942 г.).“

Второто изречение на буква „в“ на същия член се заменява със следния нов текст:

„Облите дървени материали за добиване на шперплат, фурнир, паркет и амбалаж се продават на правоимащите по утвърдените тарифни цени на временен склад и на корен, определени по реда на буква „а“ на настоящия член за съответните качества, категории и класове обли дървени материали за бичене.“

§ 10. Във всички членове на закона за дървоснабдяването думите „районен горски инспектор“ и „районна горска инспекция“ се заменят с думите „Областен началник на горите“ и „Областна служба за горите и лова“, а думата „лесничей“ се заменява с думите „ръководител на горско стопанство или лесничей.“

Председателстващ д-р Петър Кыосеванов: Ще пристъпим към гласуване. Които г-да народни представители приемат на първо четене законопроекта за изменение и допълнение на закона за дървоснабдяването, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът ще бъде изпратен в комисията по Министерството на земеделието и държавните имоти.

Преминуваме към следващата точка, девета, от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за приемане заветите на покойния софийски жител Тодор Хр. Пиперевски, от гр. Щип, направени в полза на държавата.

Които г-да народни представители са съгласни да бъдат прочетени само мотивите към законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да ги прочете.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за приемане заветите на покойния софийски жител Тодор Хр. Пиперевски, от гр. Щип, направени в полза на държавата

Г-да народни представители! На 10 септември 1942 г. почина известният деятел в областта на българското стопанство, индустриалецът Тодор Хр. Пиперевски, от гр. Щип, който остави със завещанието си от 2 юли 1942 г. два крупни завета в полза на държавата. Съдържанието на завещанието, в частта му, която се отнася до заветите в полза на държавата, гласи текстово така:

„1. Акциите ми от „Заводи Никола Чилев“, акционерно дружество, за номинални 25.000.000 лв., които, с оглед на действителната оценка, която аз давам на това предприятие, имат една реална стойност над 100.000.000 — сто милиона лева, завещавам на държавата, която да ги запази, докато дружеството съществува.

От доходите, които се получават като дивиденди от тези ценни книжа, да се образува един фонд под наименованието „Тодор Хр. Пиперевски“ при Дирекцията на народното здраве, набраните в който фонд средства да бъдат използвани за следните цели:

а) да се изпращат ежегодно на специализация в чужбина по двама млади, способни и обещаващи лекари, или звършили с много добър успех и доказани способности студенти-медици, които да специализират вътрешна медицина и хирург-урология. Моето желание е преди всичко въпросните лица да бъдат от македонски произход, преимуществено от моя роден град Щип. С това предпоставяне аз считам, че ще удовлетвори една нужда, тъй като нашите братя от доскоро заробена Македония, поради робството, бяха лишени от много от възможностите, които се радваха свободните българи от старите предели. С това аз считам, че ще изпълня един дълг към моите сънародници от новите предели, които поради обстоятелствата, национални робство, останаха на втора план в културно-професионални стремежи, като се повещаваха преди всичко на борба за освобождението на родината си. Сега, когато тази свобода е вече осъществена, аз искам да се даде възможност именно на такива млади и способни македонци да добият възможност, чрез специализиране в чужбина в областта на вътрешната медицина и хирург-урология, да усъвършенствуват своите познания и с това да бъдат полезни на здравното дело в страната.

Срокът за специализиране на така избраните medici да бъде една година, година и половина или две години, според компетентната преценка на Дирекцията на народното здраве, като през този период от време на изпратените стипендианти се определят месечни издръжки в достатъчен размер, който да им позволява да водят един приличен живот и се посветят спокойно на научните си изследвания. Поради същите промени, които изменят и нивото на живота, не съм в състояние да фиксирам месечните вноски, които трябва да се отпускат от фонда, обаче същите трябва да се съобразяват с нуждите на живота и приблизително да имат стойността на 10.000 днешни лева.

Веднага след завършването на двама стипендианти да се пристъпи към изпращането на други двама и т. н.

Като една отплата на тия, които са се специализирали по указания по-горе начин чрез средствата на моя фонд, желая да им бъде вменено задължението, след завършването им от специализация да прослужат най-малко в болницата гр. Щип по една година или ако предвидените по Щип места са заети от вече завърнали се от чужбина стипендианти, в някоя друга болница в Македония.

б) да се обзаведе в новата болница гр. Щип със средствата от фонда една стая с 20 легла, като бъде означена с името ми, в която за сметка на фонда да се издържат на лекуване болни граждани от гр. Щип;

в) ако след изпълнението на горните цели фондът разполага при резервния си бюджет с още свободни средства, същите да се използват за сродни цели, като тяхното определение предоставям на комитета, който ще бъде натоварен с неговото управление и в който комитет като мои представители и застъпници на моята воля посочвам г-да: д-р Константин Чилев, Богдан Джидров и майор Александър Христов.

2. Завещавам на държавата 49% от акциите си от акционерно дружество „Марица“, а останалите 51% завещавам на моята съпруга с пожелание и тя да се разпореди с останалите й 51% за след своята смърт по същия начин, както и аз.

Със сумите, които държавата ще получава като доход от завещаните й акции от „Марица“, да се образува един фонд на наше име при Министерството на търговията, съществата на който, след като такива се наберат достатъчно, да се създаде и обзаведе едно занаятчийско училище на наше име. Моят роден град в миналото е цъфтял като един важен занаятчийски център и аз искам да допринеса чрез създаването на едно такова училище да запази и в бъдеще името си на един занаятчийски град.

Завещавайки на моята съпруга останалите 51% от акциите ми от това предприятие, заявявам, че това го правя, за да може тя, заедно с моите днешни сътрудници или чрез тях, да продължи моето дело, като още отсега й вменявам задължението, след припадане на сумите, които ще й бъдат необходими за личната й издръжка и за изпълнението на оставените от мене в това завещание завети, да внася доходите, добивани срещу нейната част от това предприятие, в същия фонд при Министерството на търговията, промишлеността и труда и да завещае за след своята смърт на същото министерство за същата цел останалата й от мене част от акциите.

Ето защо моля, г-да народни представители, да приемете и гласувате законопроекта, който ви предлагаме.

Гр. София, март 1943 г.

Министър на вътрешните работи и народното здраве:

П. Д. Габровски

Министър на търговията, промишлеността и труда:

Н. Захариев

(ЗАКОНОПРОЕКТ

за приемане заветите на покойния софийски жител Тодор Хр. Пиперевски, от гр. Щип, направени в полза на държавата

Член единствен. Приемат се заветите на покойния софийски жител Тодор Хр. Пиперевски, от гр. Щип, направени с завещанието му от 2 юли 1942 г. в полза на държавата — за Министерството на вътрешните работи и народното здраве, съответно Главната дирекция на народното здраве, и за Министерството на търговията, промишлеността и труда.

Подробностите по използването на тия завети да се уредят с наредба на министъра на вътрешните работи и народното здраве, съответно и на министъра на търговията, промишлеността и труда, съобразно с волята на завещателя, изразена в завещанието му.)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Ще пристъпим към гласуване. Които г-да народни представители приемат на първо четене законопроекта за приемане заветите на покойния софийски жител Тодор Хр. Пиперевски, от гр. Щип, направени в полза на държавата, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър Добри Божилов: Моля, спешност.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Г-н министърът на финансите, който замества г-н министъра на вътрешните работи и народното здраве, предлага, законопроекта да бъде гласуван, по спешност, и на второ четене.

Които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да докладва законопроекта и на второ четене.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете заглавието и член единствен)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат заглавието на законопроекта и член единствен, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът е приет окончателно. Към разглеждането на точки десета и единадесета не ще можем да пристъпим, тъй като г-н министърът на вътрешните работи и народното здраве, който е вносител на тези законопроекта, отсъства.

С това дневният ред е изчерпан.

Следното заседание ще се състои утре, петък, 19 март 1943 г. В съгласие с правителството, председателството ви предлага следния дневен ред за утрешното заседание:

Първо четене на законопроекта:

1. За изменение и допълнение на закона за етажната собственост.
2. За изменение и допълнение на закона за устройството на селищата.

3. За посевния материал.

4. За запазване, използване и подобрене на селските и градските мери.

5. За изменение и допълнение на закона за разрешаване да се поемат задължения за доставки от министерствата и пр. в размер на 12.144.000.000 лв., платими за повече от три бюджетни години („Държавен вестник“, брой 153/1942 г.).

6. За извършен бюджетен кредит по бюджета на Главната дирекция на железниците и пристанищата за 1943 бюджетна година в размер на 1.600.000.000 лв.

7. За борба с маларията.

8. За сключване заем от Главната дирекция на народното здраве при Българската земеделска и кооперативна банка, в размер на 100.000.000 лв. за извършване на оздравителни работи по борбата с маларията.

Които приемат така прочетен дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Затварям заседанието.

(Затворено в 20 ч. 1 м.)

Подпредседател: **Д-Р ПЕТЪР КЮСЕИАНОВ**

Секретари: **НИКОЛА ГЕНКОВ**
АТАНАС ЦВЕТКОВ

Началник на Стенографското отделение: **ДОНЧО ДУКОВ**